

Bosanski jezik

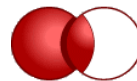
IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

Planiranje visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine

Sarajevo, septembar 2007.

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71 000 Sarajevo, Tel/Fax: + 387 (0) 33 723 550, www.saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

**Sarajevo, 10.09.2007. godine
Broj:UR-14-5/20;35;27-01-K/07**

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
Predsjednik Federacije Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**

**PLANIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE**

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine ispitivao je aktivnosti koje preduzimaju nadležne institucije iz oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH u cilju postizanja adekvatnog planiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH, u odnosu na potrebe tržišta rada u Federaciji BiH. Podaci korišteni u istraživanju prikupljeni su od Parlamenta Federacije BiH, Vlade Federacije BiH, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, kantonalnih ministarstava obrazovanja, univerziteta/sveučilišta u Federaciji BiH, Federalnog zavoda za zapošljavanje, kantonalnih službi za zapošljavanje, Federalnog zavoda za statistiku, Privredne komore FBiH i Unije studenata. Rezultati istraživanja prikazani su u ovom izvještaju.

Nacrt izvještaja dostavljen je nadležnim institucijama iz oblasti visokog obrazovanja i zapošljavanja u Federaciji BiH. Nakon izražavanja stavova subjekata na Nacrt izvještaja, sačinjen je Konačan izvještaj revizije učinka.

Konačan izvještaj je u skladu sa članom 16. stav 1. i 5. Zakona o reviziji institucija u FBiH („Sl.novine FBiH“, broj: 22/06) dostavljen subjektima obuhvaćenim revizijom, Parlamentu Federacije BiH, Predsjedniku Federacije BiH i Vladi Federacije BiH.

Izvještaj sadrži zaključke i preporuke vezane za planiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH i iz tog razloga dostavlja se institucijama koje mogu imati uticaja na adekvatno planiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH u odnosu na potrebe tržišta rada.

Generalni revizor i zamjenik generalnog revizora Ureda za reviziju institucija u FBiH donosili su odluke u ovom predmetu. Istraživanje je proveo revizijski tim u sastavu: Zineta Redžepagić, vođa tima, Katica Lovrić i Almira Lepara, članovi tima.

Izveštaj se dostavlja i slijedećim institucijama:

- Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i kantonalna ministarstva obrazovanja
- Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje
- Skupštine i vlade kantona
- Univerziteti/sveučilišta u FBiH
- Federalni zavod za statistiku

**ZAMJENIK
GENERALNOG REVIZORA**

**Branko Kolobarić, dipl.oec.
s.r.**

GENERALNI REVIZOR

**Mr.sc.Ibrahim Okanović, dipl.oec.
s.r.**

SADRŽAJ IZVJEŠTAJA

PREDGOVOR	1
IZVRŠNI REZIME	3
1. UVOD I DIZAJN REVIZIJE	9
1.1. Pozadina	9
1.2. Revizijsko pitanje	10
1.3. Obim i ograničenja	11
1.4. Izvori i metode	12
1.5. Pregled izvještaja	13
2. VISOKO OBRAZOVANJE I ZAVODI I SLUŽBE ZA ZAPOŠLJAVANJE U FEDERACIJI BiH	15
2.1. Visoko obrazovanje	15
2.2. Zavodi i službe za zapošljavanje	16
3. NALAZI	19
3.1. Federalni nivo	19
3.1.1. Sažetak nalaza	23
3.2. Kantonalni nivo	25
3.2.1. Sažetak nalaza	34
3.3. Nivo univerziteta	35
3.3.1. Sažetak nalaza	42
4. PONUDA I POTRAŽNJA ZA VISOKIM OBRAZOVANJEM ...	43
4.1. Pristupačne informacije i razmjena informacija	43
4.1.1. Sažetak nalaza	47
4.2. Rezultati istraživanja	48
4.2.1. Sažetak nalaza	54
5. ZAKLJUČCI	55
5.1. Nadležne institucije nisu preduzele dovoljno mjera	55
5.2. Razmjena informacija nije adekvatna i kvalitetna	57
6. PREPORUKE	59
6.1. Sažetak preporuka:	63
DODATAK I	67
DODATAK II	75
DODATAK III	79
REFERENCE	83

PREDGOVOR

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, u skladu sa članom 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine («Sl. novine FBiH», br. 22/06) ima pravo izvršiti pregled, ili ispitivanje (reviziju učinka) određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti sa kojim ta institucija koristi svoje resurse i o tome obavještava na način utvrđen pomenutim Zakonom.

Prema INTOSAI međunarodnim standardima revizije, puni obim revizije javnog sektora uključuje finansijsku reviziju i reviziju učinka. Revizija učinka prema definiciji INTOSAI Standarda je nezavisno ispitivanje efikasnosti i efektivnosti vladinih mjera, programa ili organizacija uz dužno praćenje ekonomičnosti, sa ciljem ostvarivanja poboljšanja. Revizija učinka obuhvata:

- «reviziju ekonomičnosti upravnih aktivnosti u skladu sa značenjem upravnih načela i prakse, te politikama uprave;
- reviziju uspješnosti korištenja ljudskih, finansijskih i drugih resursa, uključujući ispitivanje informacijskih sistema, mjera uspjeha te kontrolnih i drugih postupaka kod jedinice kod koje se obavlja revizija, radi otklanjanja uočenih nedostataka i
- reviziju djelotvornosti uspjeha u odnosu na postignute ciljeve jedinice kod koje se obavlja revizija, te reviziju ostvarenih aktivnosti u poređenju s namjeravanim»¹.

Pored toga, upute za provođenje revizije učinka sadržane su u Smjernicama za provođenje revizije učinka koje izdaje INTOSAI².

Ovo je prva revizija učinka koju provodi Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovaj pilot- projekt revizije učinka realizovan je uz stručnu podršku Švedskog državnog ureda za reviziju (SNAO).

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine odlučio je da predmetom prve revizije učinka u Federaciji Bosne i Hercegovine bude tema značajna za cjelokupno društvo u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stoga je ocijenjeno da je visoko obrazovanja višestruko značajno, prvenstveno sa aspekta pravilnog planiranja potreba za visokokvalifikovanim kadrovima.

---

¹ INTOSAI revizijski standardi

² Smjernice za provođenje revizije učinka

Nacrt izvještaja predstavljen je na fokusnoj grupi sa predstavnicima nadležnih institucija i organa. Nacrt izvještaja također je dostavljen subjektima revizije radi pojašnjenja i komentara.

IZVRŠNI REZIME

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine provodi prvu reviziju učinka na temu «Upis studenata u visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine posmatrano kroz planiranje visokog obrazovanja». Revizija je fokusirana na pitanje da li su sistemi planiranja i nadzora u oblasti visokog obrazovanja dovoljni da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i potražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem u Federaciji BiH. Revizija uključuje procjenu u kojoj mjeri su nadležni organi iskoristili svoje mogućnosti da utiču na planiranje, kao i procjenu kvaliteta informacija koje su dostupne i nadležnim organima i studentima.

Revizijom učinka obuhvaćene su institucije vezane za oblast visokog obrazovanja i zapošljavanja: Federalno i kantonalna ministarstva obrazovanja, svi javni univerziteti u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalni zavod i kantonalne službe za zapošljavanje. Na kraju su dobijene informacije iz Parlamenta Federacije BiH i Vlade Federacije BiH.

Ured za reviziju došao je do slijedećih nalaza:

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, putem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke ima mogućnost uticati na visoko obrazovanje, kroz provođenje politike i izvršavanja zakona federalne vlasti, kao dio svojih ustavnih nadležnosti. Također, pruža relevantne informacije Parlamentu Federacije BiH. Ipak, Vlada Federacije BiH nije u potpunosti koristila svoje nadležnosti. Vladina nadležna ministarstva i institucije nisu preduzimali dovoljno inicijativa sa ciljem evaluacije sistema statistike, praksi prilikom raspodjele resursa iz federalnog budžeta, mišljenja u vezi politike zapošljavanja i ocjenjivanja tržišta rada u cilju dobijanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada. U posljednje tri godine na federalnom nivou nije preduzeta inicijativa da se otklone nedostaci u sistemu planiranja upisa i nadzora.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke jedan je od supotpisnika Bolonjske deklaracije. Ne raspolaže podacima o implementaciji Bolonjskog procesa i nije preduzelo korake sa ciljem pružanja pomoći prilikom stvaranja uslova u kojima se može implementirati Bolonjski proces. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje. Sektor za visoko obrazovanje Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke nije

preduzimao aktivnosti. Inspektorat Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke vrši samo nostrifikacije inozemnih školskih diploma i svjedodžbi.

Kantoni su prema Ustavu Federacije BiH nadležni za utvrđivanje politika i propisa obrazovanja. Instrumenti kojima kantoni mogu uticati na planiranje upisa su: Strateški planovi razvoja visokog obrazovanja; Standardi i normativi za visoko obrazovanje; Saglasnost na plan upisa i Kriteriji i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja. Međutim, ove mogućnosti su iskorištene samo u ograničenoj mjeri. Strateški planovi razvoja nisu doneseni ni u jednom kantonu. Standardi i normativi do sada su doneseni samo u tri kantona. Saglasnost na upis studenata daju nadležna kantonalna tijela (ministarstvo obrazovanja i/ili vlada) čime se zadovoljava zakonska forma. Revizijom se nije došlo do saznanja da kantoni vrše opsežne analize potreba za VSS kadrovima i daju smjernice univerzitetima o sadržaju planova upisa, ili načinu na koji bi trebali vršiti planiranje. Različita je primjena Bolonjskog procesa obrazovanja od kantona do kantona. U nekim kantonima, izmjenama zakona o visokom obrazovanju, uvedena je primjena Bolonjske deklaracije, a u nekim nije. U kantonima u kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija razlika se, između ostalog, ogleda i u regulisanju studijskih ciklusa, tako da svi kantoni imaju različitu dužinu trajanja studijskog ciklusa, što ima uticaja na planiranje upisa u odnosu na stanje nezaposlenih VSS kadrova na tržištu rada. Pored toga Bolonjska deklaracija predviđa integrisani univerzitet. Od šest univerziteta u Federaciji BiH dva su integrisana, iako se na primjenu Bolonjske deklaracije pozivaju svi javni univerziteti u Federaciji BiH.

Finansiranje visokog obrazovanja odvija se iz budžeta kantona. Univerziteti ostvaruju i vlastite prihode. Kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja (što je zakonska obaveza) nije donio ni jedan kanton u Federaciji BiH. Revizija se nije uvjerila da su raspodjeli budžetskih sredstava prethodile analize vezano za planiranje upisa, niti da se visina dodijeljenih budžetskih sredstava visokoškolskim ustanovama može dovesti u direktnu vezu sa odobrenim brojem studenata za upis. Jako je malo informacija koje kazuju na koji su način iskorišteni instrumenti za nadzor. Ni jedan kanton nije dostavio dokumentaciju da je vršen nadzor planiranja upisa, ili da su traženi izvještaji univerziteta o implementaciji plana. Također, niti jedan kanton ne daje podatke federalnom nivou o učinkovitosti visokog obrazovanja.

Univerziteti utvrđuju plan upisa i kriterije za upis studenata na prijedlog članica univerziteta i uglavnom ne vrše korekcije, izuzev par slučajeva. Univerziteti članicama ne daju smjernice prije izrade plana upisa. O praćenju rada članica od strane univerziteta i informacija o

njihovoj učinkovitosti, univerziteti imaju informacije o udjelu finansijskih sredstava iz budžeta kantona. Što se tiče praćenja broja studenata koji odustaju od studija, broja završenih studenata i troškova studiranja, univerziteti nikako ili djelomično raspolažu tim informacijama.

Dva su tipa organizacije univerziteta: integrisani i neintegrisani. U zavisnosti od organizacijskog profila različito je upravljanje, način finansiranja i nadzor nad utroškom javnih sredstava. Revizijom je ustanovljeno da integrisani univerziteti, za razliku od neintegrisanih imaju veću mogućnost odlučivanja i nadzora po svim segmentima, a time i veću mogućnost ušteda po svim stavkama (kadrovska iskorištenost, bolja iskorištenost opreme, prostora i resursa, koji se stavljaju na raspolaganje svakoj visokoškolskoj ustanovi).

Velike su varijacije u definicijama zvanja istorodnih zanimanja, bez jedinstvene informatičke baze, na kojim visokoškolskim ustanovama se obrazuju koja zanimanja, što otežava kompiliranje i uporedbu statističkih podataka. Statistika je uglavnom na općem nivou i rijetko predstavlja broj nezaposlenih po zanimanjima i to samo kvartalno na nivou kantona. Studentima se ne pruža dovoljno korisnih informacija o mogućnostima zapošljavanja nakon okončanja studija. Rezultati istraživanja Ureda za reviziju pokazuju da postoje velike varijacije u odnosu na broj diplomaca i potražnje na tržištu rada.

Ured za reviziju došao je do slijedećih zaključaka:

-Vlada Federacije BiH putem nadležnih ministarstava i institucija i kantonalne vlade i nadležna ministarstva i institucije iz oblasti visokog obrazovanja i zapošljavanja imale su mogućnost uticati na planiranje obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada i tu mogućnost nisu adekvatno iskoristili.

-Svaki kanton pojedinačno vrši planiranje visokog obrazovanja i samostalno uređuje upisnu politiku. Upis studenata se vrši po ustaljenoj praksi, koja je prisutna u nekoliko posljednjih godina. Pri tome se ne uzima u obzir, niti analizira koliko se u drugim kantonima upisuje studenata. Stopa nezaposlenosti između završenih studenata različitih disciplina nije previše široko razmotrena. Isto se odnosi i na potrebe tržišta rada.

-Nije prisutna praksa da kantoni i univerziteti međusobno koordiniraju ili usaglašavaju broj studenata, koji će upisati prvu godinu studija. Tek po okončanju studija vidljivo je koliki broj završenih VSS kadrova jednog profila je suficitaran, odnosno deficitaran. Univerziteti smatraju da, zbog

nepostojanja strateških dokumenata razvoja i nerazvijene ekonomije, nije moguće vršiti pravilno planiranje visokog obrazovanja.

-Informacije o planiranju visokog obrazovanja i potrebama tržišta rada nisu odgovarajuće, pouzdane i kvalitetne. Razmjena informacija između svih učesnika obuhvaćenih revizijom nije na zadovoljavajućem nivou. Jedinствене informatičке базе података већином не постоје, и оне које постоје нису уvezane, чиме је отежан приступ кориштенју података.

Ured za reviziju daje slijedeće preporuke:

Preporuke za federalni nivo

-Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažuje na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja

Preporuka Ureda za reviziju je da se Vlada Federacije BiH, putem nadležnih federalnih ministarstava i institucija aktivnije uključi na stvaranju preduslova za adekvatno i pravilno planiranje visokog obrazovanja spram potreba tržišta rada, kako bi se postigla poboljšanja u postojećem sistemu obrazovanja. O tome treba da obavijesti Parlament Federacije BiH i uspostavi jasan sistem monitoringa.

-Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnom nivou, s ciljem boljeg uvida u način funkcionisanja sistema planiranja

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke treba da, u okviru datih mu ovlaštenja donese Standarde i normative za visoko obrazovanje, zatim da, kao supotpisnik Bolonjske deklaracije prati implementaciju Bolonjskog procesa. Kroz aktivnije djelovanje Sektora za visoko obrazovanje i Inspektorata, Federalno ministarstvo treba da doprinese reformi visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja. Također, preporučuje se da se na federalnom nivou donesu procedure za vršenje nadzora.

-Razviti sistem planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na tržište rada

Na federalnom nivou potrebno je ustanoviti sistem prognoziranja potreba VSS kadrova, koji treba biti usklađen sa ekonomskim-strateškim planovima razvoja Federacije BiH i strateškim planovima razvoja visokog obrazovanja. Ured za reviziju preporučuje da Federalno ministarstvo

obrazovanja i nauke, u okviru svojih nadležnosti, daje smjernice za planiranje visokog obrazovanja.

-Poboljšati kvalitet informacija, uspostaviti pouzdan statistički sistem informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive

Potrebno je uspostaviti informatičku bazu podataka kod svih direktnih i indirektnih učesnika u visokom obrazovanju na svim nivoima, kako bi se olakšao pristup informacijama i poboljšala međusobna komunikacija i saradnja. Harmonizirati nazive stručnih zvanja na nivou Federacije BiH.

-Podstaći saradnju između svih direktnih i indirektnih učesnika u visokom obrazovanju na svim nivoima

Svi direktni i indirektni učesnici u visokom obrazovanju na svim nivoima trebaju razviti kvalitetniju međusobnu saradnju u pogledu razmjene informacija i korištenja istih s ciljem adekvatnog planiranja visokog obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada.

Preporuke za nivo kantona i univerziteta

-Poboljšati praćenje i evaluaciju na kantonalnom i univerzitetskom nivou, kako bi se omogućilo efikasnije funkcionisanje sistema planiranja visokog obrazovanja

Sve kantonalne institucije iz oblasti visokog obrazovanja treba da postupe u skladu sa zakonskim ovlaštenjima i donesu nedostajuće propise iz oblasti visokog obrazovanja, harmoniziraju postojeće propise i time poboljšaju stanje u planiranju upisa studenata na visokoškolske ustanove u Federaciji BiH. Kantonalna ministarstva trebaju uspostaviti i procedure o vršenju nadzora u domenu planiranja visokog obrazovanja i davati smjernice za adekvatno planiranje visokog obrazovanja u odnosu na obim potreba za VSS kadrovima.

-Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti osnova za poboljšanje planiranja

Neophodno je prikupiti i objediniti već postojeće podatke i informacije o VSS kadrovima (sa kojima raspolažu nadležne institucije), analizirati ih na nivou kantona i univerziteta i o tome informisati nadležna tijela na nivou Federacije BiH. Ured za reviziju preporučuje da nadležna tijela kantona daju smjernice za unapređenje i izradu nedostajućih informacija, u cilju postizanja kvalitetnog okvira, koji bi bio preduslov za pravilno i realno

planiranje visokog obrazovanja na nivou Federacije BiH. Također, Ured za reviziju preporučuje da se podaci i informacije usaglase da bi bili uporedivi, kako na kantonalnom tako i na federalnom nivou.

1. UVOD I DIZAJN REVIZIJE

1.1. Pozadina

Visoko obrazovanje je značajan segment koji doprinosi razvoju društva, i stoga je potrebno posvetiti posebnu pažnju planiranju visokog obrazovanja, kako bi se povezalo obrazovanje sa potrebama ekonomskog razvoja društva.

Visokom obrazovanju u svim razvijenim zemljama daje se prioritet. Bosna i Hercegovina, kao zemlja u tranziciji i pripremnim aktivnostima za ulazak u Evropske integracije, iskazala je spremnost da provede reformu visokog obrazovanja kroz različite projekte od kojih se, između ostalih, navodi «Reforma obrazovanja - poruka građanima Bosne i Hercegovine» uz aktivno angažovanje OESC-a na reformi obrazovanja u Bosni i Hercegovini, a prema odluci Stalnog vijeća OESC-a. «Obećanje 4. pomenute reforme: Poboljšat ćemo kvalitet visokog obrazovanja i istraživanja u Bosni i Hercegovini, bitno povećati broj osoba koje pristupaju visokom obrazovanju i osigurati puno učešće bosanskohercegovačkih univerziteta u Evropskom prostoru visokog obrazovanja»³. Za bitno povećanje broja osoba koje pristupaju visokom obrazovanju neophodno je pravilno planiranje upisa studenata u odnosu na potrebe tržišta rada. U Bosni i Hercegovini je samo 3% visokoobrazovnih kadrova⁴.

Bosna i Hercegovina je 2003. godine ratifikovala Konvenciju o priznavanju kvalifikacija koje se odnose na visoko obrazovanje u Evropskoj regiji (sačinjena u Lisabonu 1997. godine). Jedno od načela Lisabonske konvencije je «da je pravo na obrazovanje ljudsko pravo i da visoko obrazovanje ima ulogu u sticanju i unapređenju znanja i predstavlja izuzetno kulturno i naučno bogatstvo, kako za pojedinca, tako i za društvo»⁵.

Pristupajući Bolonjskom procesu, odnosno Evropskom prostoru visokog obrazovanja⁶, Bosna i Hercegovina se 2003. godine obavezala da postigne ciljeve zacrtane Deklaracijom, čime je prihvatila izazov i zadatak stvaranja Evropskog prostora visokog obrazovanja.

Obrazovanje i saradnja u obrazovanju prepoznati su kao iznimno važni za razvijanje i jačanje stabilnosti, miroljubivih i demokratičnih

---

³ Strategija reforme obrazovanja, 2002.

⁴ Povezanost potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u FBiH, C.E.P.O.S., 2006.

⁵ Lisabonska deklaracija, 1997.

⁶ Zajednička deklaracija Evropskih ministara obrazovanja, 1999.

društava, posebno imajući u vidu stanje na jugoistoku Evrope. «Univerziteti imaju ključnu ulogu u ovom procesu i njihova nezavisnost i autonomnost treba da osiguravaju sistemu visokog obrazovanja i istraživanja stalno prilagođavanje promjenjivim potrebama, zahtjevima društva i napretku naučnih spoznaja. Međutim, bolja usklađenost i uporedivost visokoškolskih sistema zahtijeva neprekidno djelovanje, kako bi se cilj u potpunosti postigao»⁷.

Sorbonska Deklaracija iz 1988. godine, koja je prethodila Bolonjskoj deklaraciji, utemeljena je na istim promišljanjima i naglašava da je »kreiranje Evropskog prostora visokog obrazovanja od ključne važnosti za unapređenje mobilnosti građana i njihovo zapošljavanje, te za sveukupni razvoj Kontinenta»⁸.

Istraživanja na temu visokog obrazovanja i zapošljavanja visokoobrazovanih kadrova u Bosni i Hercegovini u posljednjih par godina postali su tema koju obrađuju nevladine organizacije i druge institucije s posebnim osvrtom na povezanost potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini. «Bez strateških programa ekonomskog razvoja zemlje i njenih pojedinih dijelova ne mogu se očekivati značajniji pomaci po pitanju uspostavljanja efikasnije komunikacije između obrazovanja i tržišta rada»⁹.

Prema načelima na kojima se zasniva rad organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine navedeno je da su pitanja efikasnosti, ekonomičnosti i odgovornosti važni u svim segmentima rada Vladinih institucija¹⁰. Prema Uredu za reviziju institucija u Federaciji BiH to je također važno i za visoko obrazovanje, kao i korištenje resursa u ovoj oblasti. Pod idealnim okolnostima trebala bi postojati realna ravnoteža između potražnje na tržištu rada i diplomaca sa završenim visokoškolskim obrazovanjem. Ured za reviziju našao je da to nije uvijek slučaj u Federaciji BiH. Na bazi tih nalaza, Ured za reviziju odlučio je da izvrši reviziju učinka planiranja visokog obrazovanja.

1.2. Revizijsko pitanje

Glavno revizijsko pitanje je slijedeće: da li su sistem planiranja i nadzora u oblasti visokog obrazovanja dovoljni da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i potražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem u Federaciji Bosne i Hercegovine?

---

⁷ Bolonjska deklaracija, 1999.

⁸ Bolonjska deklaracija, 1999.

⁹ Povezanost potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u FBiH, C.E.P.O.S., 2006.

¹⁰ Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH («Sl. novine FBiH», broj 35/05)

Konkretna revizijska pitanja su slijedeća:

- Imaju li nadležne institucije i organi sposobnost uticaja (u odnosu na regulativu, resurse i nadzor) na balans između ponude i potražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem?
- Da li su relevantni organi (kroz regulativu, resurse i nadzor) preduzeli mjere da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i potražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem?
- Da li relevantni organi imaju pristup odgovarajućim i pouzdanim informacijama za vršenje planiranja i nadzora?
- Da li studenti imaju pristup informacijama korisnim prilikom izbora obrazovanja, tj. vjerovatnoći dobijanja posla nakon konkretnog obrazovanja?

Kroz analizu regulative (zakoni, interni akti, propisi) moguće je ustanoviti da li relevantni organi djeluju u skladu sa ovlaštenjima iz zakona. Zatim, da li su postupali po ovlaštenjima i da li su preduzimali inicijative u smislu uticaja na planiranje visokog obrazovanja. Također je moguće utvrditi kojim sredstvima raspolažu relevantni organi i na koji način vrše nadzor nad planiranjem upisa. Jednom riječju, da li su relevantni organi u mogućnosti da utiču na planiranje upisa i da li su uticali na planiranje upisa.

1.3. Obim i ograničenja

U Federaciji BiH postoji Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke i deset kantonalnih ministarstava obrazovanja, a za potrebe predmetne revizije, za svaki od subjekata, analizirana je primjenjiva zakonska i druga regulativa i aktivnosti, kako bi se stekla realna slika stanja u visokom obrazovanju i nadležnostima u oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH, sa posebnim naglaskom na planiranje upisa studenata. Revizijom je također obuhvaćena nadležnost Parlamenta Federacije BiH i Vlade Federacije BiH u oblasti visokog obrazovanja. Javni univerziteti u Federaciji BiH su obuhvaćeni revizijom u domenu planiranja upisa studenata.

Revizijom je obuhvaćen vremenski period od 2002. do 2006. godine s posebnim fokusom na preduzete aktivnosti u planiranju visokog obrazovanja. Statistički i drugi relevantni podaci korišteni su za isti period, od institucija koje su uključene u oblast visokog obrazovanja, ili posjeduju podatke vezane za temu predmetne revizije.

Privatni fakulteti nisu bili predmetom analize u ovoj reviziji, imajući u vidu da ove institucije visokog obrazovanja educiraju prve

generacije studenata, koje još uvijek nisu okončali svoje studije. Revizija se nije fokusirala ni na nastavne planove i programe rada javnih univerziteta. Pored toga, fokus nije bio usmjeren ni na transfere za studentski standard, naučno - istraživački rad, niti na institucije nauke, osnivanje fondova, obzirom da nisu direktno vezani za planiranje upisa studenata. Podaci Zavoda i službi za zapošljavanje u Federaciji BiH posmatrani su samo u dijelu visokoobrazovnih kadrova evidentiranih na evidencijama za zapošljavanje.

1.4. Izvori i metode

Revizijski tim je vršio prikupljanje podataka od slijedećih institucija:

- 1) Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
- 2) Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
- 3) Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
- 4) Kantonalna ministarstva obrazovanja (svih 10 kantona)
- 5) Univerziteti u Federaciji BiH (6 univerziteta)
- 6) Federalni zavod za zapošljavanje
- 7) Kantonalne službe za zapošljavanje (10)
- 8) Federalni zavod za statistiku
- 9) Privredna komora Federacije BiH
- 10) Unija studenata

Za potrebe revizije ostvareni su kontakti sa predstavnicima institucija koje učestvuju u sistemu planiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH. Sa odgovornim osobama posjećenih institucija (11) obavljani su razgovori i preuzeta je raspoloživa dokumentacija za predmetnu reviziju. Podaci i dokumentacija od institucija kojima nije izvršena posjeta prikupljeni su putem pismene korespondencije.

Kriteriji za odabir javnih univerziteta¹¹, kojima je izvršena posjeta bazirani su na:

- veličini univerziteta, odnosno broju visokoškolskih ustanova unutar univerziteta (najveći i najmanji);
- način organizovanja univerziteta (univerzitet sa članicama¹² kao jedno pravno lice i univerzitet sa članicama od kojih je svaka članica pravno lice);
- broj studenata koji se školuju na univerzitetima (najmanji i najveći broj).

---

¹¹ Univerzitet Sarajevo, Univerzitet u Tuzli, Univerzitet u Zenici

¹² Članice čine: fakulteti, akademije, instituti, studentski centri

Prikupljani su i dodatni podaci putem upitnika, telefonskih kontakata, prisustvovanja javnim raspravama na temu visokog obrazovanja. Korišteni su statistički podaci, podaci sa web - stranica, istraživanja nevladinih organizacija, objavljeni članci i izjave u medijima.

1.5. Pregled izvještaja

Na početku Izvještaja revizije učinka dat je Predgovor i Izvršni rezime. U prvom poglavlju izvještaja, odnosno u Uvodu i dizajnu revizije prezentirani su Pozadina revizije, Revizijsko pitanje, Obim i ograničenja i Izvori i metode revizije učinka. U poglavlju dva daje se Pregled visokog obrazovanja i zavoda i službi za zapošljavanje u Federaciji BiH. U poglavlju tri prezentiraju se nalazi revizije po nivoima. Poglavlje četiri daje informacije vezano za ponudu i potražnju za visokim obrazovanjem. Poglavlje pet sadrži zaključke revizije, a u Poglavlju šest daju se preporuke revizije.

U dodacima izvještaja daju se opširniji pregledi po pojedinim poglavljima izvještaja, kao i popis korištenih informacija i drugih izvora relevantnih za predmetnu reviziju.

2. VISOKO OBRAZOVANJE I ZAVODI I SLUŽBE ZA ZAPOŠLJAVANJE U FEDERACIJI BiH

2.1. Visoko obrazovanje

Obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, uključujući i visoko obrazovanje, utvrđeno je Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, po kojem su kantoni nadležni za utvrđivanje obrazovne politike.

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, je zakonodavna vlast u Federaciji Bosne i Hercegovine, u okviru kojega djeluju Odbor za obrazovanje, nauku, kulturu, sport i pitanja mladih u Domu naroda i Odbor za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Predstavničkog doma. Parlament Federacije BiH donio je Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, kojim su utvrđene nadležnosti svakog od federalnih ministarstava.

Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave stavljeno je u nadležnost **Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke** donošenje Standarda i normativa za visoko obrazovanje.

O visokom obrazovanju odlučuje se na 11 mjesta (10 kantonalnih i Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke). Osam kantona donijelo je samostalne zakone koji regulišu visoko obrazovanje (10 zakona). Jedan kanton nije donio zakon. U jednom kantonu na snazi su dva zakona¹³ koji su doneseni prije Ustava Federacije BiH iz 1994. godine. Od deset kantona u pet egzistiraju javni univerziteti koji samostalno provode upisnu politiku i to su u: Sarajevu, Zenici, Bihaću, Tuzli, i dva u Mostaru.

Postojeći univerziteti su različiti u pogledu organizacije. Univerziteti u Sarajevu, Mostaru (2) i Bihaću su organizovani na taj način da organizacijske jedinice (fakulteti) imaju status pravnog lica, odnosno svaka organizacijska jedinica je samostalna. Univerziteti u Zenici i Tuzli organizovani su na način da fakulteti nisu pravna lica, odnosno integrisani su u jedno pravno lice.

Pri neintegrisanim univerzitetima su samostalna pravna lica, a pri integrisanim univerzitetima su organizacijske jedinice unutar univerziteta. Pojedini javni fakulteti organizuju nastavu i u drugim kantonima i otvaraju ih kao dislocirana odjeljenja, i prema dostupnim informacijama takvih odjeljenja je 14 u Federaciji BiH¹⁴.

¹³ Zakon o Univerzitetu iz Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i Zakon o Sveučilištu Hrvatske Republike Herceg-Bosne

¹⁴ Podaci kantonalnih ministarstava obrazovanja

Pored javnih univerziteta u Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira (bez podataka iz Srednjobosanskog kantona) 5 privatnih visokoškolskih ustanova, koje su dobile rješenje - dozvole za rad od kantonalnih ministarstava obrazovanja¹⁵. Isti nisu bili predmetom analize.

2.2. Zavodi i službe za zapošljavanje

U Federaciji Bosne i Hercegovine, pored obrazovnih institucija, doprinos pravilnom planiranju visokog obrazovanja mogu dati druge institucije koje raspolažu relevantnim podacima. Prvenstveno je to **Federalni zavod za zapošljavanje i 10 samostalnih službi za zapošljavanje u kantonima** u Federaciji BiH.

Federalni zavod za zapošljavanje, između ostalog, obavezan je prema Zakonu¹⁶ da prati kretanja na tržištu rada, i predlaže mjere za unapređenje zapošljavanja i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba. Nadležan je da prati i osigura provođenje utvrđene politike i mjera u oblasti rada i zapošljavanja na teritoriji Federacije BiH i o tome obavještava nadležna tijela Federacije BiH. Federalni Zavod također treba da objedinjuje i vodi zbirne evidencije u oblasti rada i zapošljavanja od značaja za Federaciju BiH.

Federalni zavod za zapošljavanje treba da ima Savjetodavnu komisiju¹⁷ koja je nadležna da Upravnom odboru Federalnog zavoda daje:

- mišljenje u vezi politike zapošljavanja i socijalnog osiguranja;
- preporuke u vezi sa programom zapošljavanja Federalnog zavoda koje usvajaju nadležni organi u Federaciji BiH;
- mišljenja na rad Federalnog zavoda za zapošljavanje;
- preporuke u vezi sa poboljšanjem rada.

Federalni zavod za zapošljavanje zakonom je obavezan koordinirati rad svih kantonalnih službi, iako one imaju pravni subjektivitet.

Svaka kantonalna služba je samostalna i ima svoje ispostave u svim općinama u kantonu (80 općina u Federaciji BiH). **Kantonalne**

---

¹⁵Prema objavljenim informacijama u medijima (konkursi i druge informacije) postoji veći broj privatnih visokoškolskih ustanova, u odnosu na visokoškolske ustanove koje imaju dozvolu za rad

¹⁶Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba sa izmjenama i dopunama («Sl. novine FBiH», br.41/01 i 22/05)

¹⁷Zakon o izmjenama i dopunama zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba («Sl. novine FBiH», br.41/01 i 22/05). Savjetodavnu komisiju formira Upravni odbor Federalnog zavoda, a čine je 7 članova i to po dva predstavnika sindikata i poslodavaca, te po jedan predstavnik Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog zavoda i Privredne komore Federacije

službe za zapošljavanje dužne su u skladu sa Federalnim zakonom, između ostalog:

- posredovati u zapošljavanju;
- prikupljati i dostavljati podatke o nezaposlenim osobama Federalnom zavodu za zapošljavanje;
- informisati o mogućnostima zapošljavanja;
- saradivati sa obrazovnim ustanovama radi usaglašavanja obrazovnih programa sa kadrovskim potrebama poslodavaca;
- donositi i provoditi programe mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije je zapošljavanje otežano;
- periodično obavljati ocjenjivanje tržišta rada prema instrukcijama Federalnog zavoda u cilju dobivanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada.

Službe za zapošljavanje dužne su međusobno saradivati, koordinirati rad i razmjenjivati informacije o kojima vode službenu evidenciju i o svojim aktivnostima objavljuju godišnje izvještaje. U Bosni i Hercegovini postoji 14 pravnih subjekata koji su zaduženi za zapošljavanje (Agencija za zapošljavanje BiH, dva entitetska zavoda za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikt i 10 kantonalnih službi za zapošljavanje sa općinskim biroima¹⁸). (Podaci o stanju nezaposlenosti u Federaciji BiH i u kantonima prezentirani su u Dodatku I Izvještaja).

---

¹⁸ Informacije Federalnog zavoda za zapošljavanje.

3. NALAZI

3.1. *Federalni nivo*

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine kantoni su nadležni za utvrđivanje obrazovne politike. Kantoni samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja. Po Ustavu Federacije BiH svaki kanton je ovlašten da delegira ili prenese nadležnosti na općine ili Federaciju, uključujući i obrazovanje. Inicijativa u pogledu ovih nadležnosti nije bilo.

Parlament Federacije BiH donio je Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, kojim je svim federalnim ministarstvima utvrdio njihove nadležnosti, uključujući i Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. Zakon je prethodno donio Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu. Pomenutim zakonom Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke bilo je obavezano donijeti Standarde i normative za visoko obrazovanje. Standardi i normativi¹⁹ treba da regulišu kadrovske standarde, broj studenata, prostor, opremu, biblioteku, uslove za rad, broj i strukturu nastavnog kadra, asistenata, saradnika, kao i druga pitanja. Prema tome, Standardi i normativi mogu imati uticaja na upisnu politiku na visokoškolskim ustanovama. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke izjavljuje da ima samo koordinirajuću ulogu²⁰. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije postupilo po zakonskim nadležnostima i nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje.

Po istom Zakonu²¹ Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nadležno je i za nostrifikaciju i ekvivalenciju inostranih školskih svjedodžbi i diploma, đачki i studentski standard, razvoj naučno-istraživačke djelatnosti, koordiniranje naučno-istraživačkih aktivnosti, razvoj naučno-istraživačkih organizacija.

Unutar Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke postoji i Sektor za visoko obrazovanje. Prema Pravilniku²² Sektor za visoko obrazovanje treba da vrši upravne, stručne i druge poslove i zadatke koji

¹⁹ Prema već usvojenim Standardima i normativima u tri kantona

²⁰ Intervju sa odgovornom osobom u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, mart 2006.

²¹ Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Sl. novine FBiH», br.56/02,58/02, 19/03 i 38/05)

²² Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke broj:01-34-251/05 i 02-3-303/06

se odnose na visoko obrazovanje, nastavno-naučne procese u dodiplomskoj i postdiplomskoj nastavi, kao i obrazovanje u specijalističkim disciplinama, postdiplomsko-interdisciplinirano obrazovanje, cjeloživotno učenje i učenje na daljinu. Sektor za visoko obrazovanje prema Pravilniku treba da:

- saraduje sa nadležnim kantonalnim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja i koordinira međuuniverzitetsku saradnju, u cilju razvoja i poboljšanja sistema visokog obrazovanja u okviru reforme;
- radi na podizanju kvaliteta studija, na uspostavljanju i učvršćivanju veza između visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH i visokoškolskih ustanova u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine;
- učestvuje u realizaciji programa razmjene studenata dodiplomskog i postdiplomskog studija i vrši poslove na uspostavljanju održivog sistema finansiranja visokog obrazovanja, kao i sistema finansiranja studentskog standarda.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u pojašnjavanju uloge i aktivnosti Sektora za visoko obrazovanje, dostavio je samo izvadak iz Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke²³. Druge dokumentacije o provedenim aktivnostima Sektora za visoko obrazovanje nije bilo.

Što se tiče upisne politike na univerzitetima u Federaciji BiH, u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke smatraju da se plan upisa ne donosi pravilno. Svaki kanton za sebe donosi politiku upisa. Puno racionalnije bi bilo da se analiza upisne politike odvija na federalnom nivou. Tako bi se objektivnije sagledale potrebe i mogućnosti visokog obrazovanja. Reforma visokog obrazovanja je neophodna, jer je postojeće stanje gotovo neodrživo. Neophodno je formirati tijelo na nivou Federacije BiH koje bi se bavilo upisnom politikom.²⁴

Parlament Federacije BiH, imao je mogućnost putem Odbora za obrazovanje, nauku, kulturu i sport i pitanja mladih u Domu naroda i Odbora za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH, raspravljati o pitanjima iz oblasti obrazovanja. Ta mogućnost je, između ostalog, utvrđena u poslovnicima o radu domova Parlamenta FBiH, gdje je navedeno da odbori imaju mogućnost razmatrati o planiranju i programima razvoja u području obrazovanja. Prema

²³ Član 5. tačka 3. Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke br. 01-34-251/05 od 25.01.2005. i 02-3-303/06 od 12.04.2006.

²⁴ Izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

izjavama nadležnih u oba doma Parlamenta Federacije BiH u posljednje četiri godine nije inicirana, niti vođena rasprava o bilo kojem pitanju iz oblasti visokog obrazovanja.

Iako je Bosna i Hercegovina, a time i Federacija BiH, iskazala spremnost da pristupi reformi visokog obrazovanja (opisano u Poglavlju 1 Izvještaja), u toku revizije nije se došlo do kvalitetnih podataka o tome u kojoj fazi se nalazi reforma visokog obrazovanja, niti o implementaciji već prihvaćenih procesa, kao što je na primjer Bolonjski proces obrazovanja. Bolonjska deklaracija je ključni dokument koji označava prekretnicu u razvoju obrazovanja u Evropi i svaka zemlja potpisnica dobrovoljno je preuzela obavezu da izvrši reformu vlastitog sistema visokog obrazovanja i time stvori uslove za povećanje mogućnosti zapošljavanja i mobilnosti građana, kao međunarodnu konkurentnost visokog obrazovanja u Evropi²⁵. Institucionalna reforma visokog obrazovanja po Bolonjskom procesu predviđa zakon na državnom nivou i integraciju univerziteta²⁶. Ministar²⁷ Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke jedan je od supotpisnika Bolonjske deklaracije o Evropskom prostoru za visoko obrazovanje, odnosno pristupnice Bolonjskom procesu u 2003. godini²⁸. Federalno ministarstvo ne raspolaže podacima u kojoj fazi primjene je Bolonjska deklaracija, obzirom da se implementacija odvija na kantonalnom nivou. Također, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ne raspolaže podacima o broju visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH koje su pristupile obrazovanju po ovom sistemu školovanja²⁹. Ne raspolaže potpisanim, ili parafiranim dokumentom o pristupanju Bosne i Hercegovine Bolonjskom procesu³⁰. Važno je naglasiti da je Bosna i Hercegovina jedina članica Bolonjskog procesa koja nije donijela državni zakon o visokom obrazovanju³¹, iako je isti preduslov za primjenu Bolonjske deklaracije³² (Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini usvojen je u avgustu 2007.godine na Parlamentarnoj skupštini BiH, „Sl.glasnik BiH“, 59/07). Bolonjska deklaracija nije

---

²⁵ Bolonjska deklaracija sa web- stranice Vlade Kantona Sarajevo

²⁶ Dokument «Reforma univerziteta i Bolonjski proces», Dr. Hasan Muratović

²⁷ U prošlom sazivu Vlade FBiH

²⁸ Izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

²⁹ Informacije Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

³⁰ Informacije Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

³¹ Izjava predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH, novinski članak, 23.04.2007.

³² Bolonjska deklaracija objavljena na web -stranicama univerziteta

ratificirana na Parlamentu Bosne i Hercegovine niti na Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine³³.

Prema Ustavu Federacije BiH, Premijer Vlade Federacije BiH i ministri federalnih ministarstava, uključujući i Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nadležni su za provođenje politike i izvršavanje zakona federalne vlasti i predlaganje i davanje preporuka iz oblasti zakonodavstva. Samim tim Premijer Vlade Federacije BiH, i nadležni ministar imaju mogućnost provoditi politiku i izvršavati Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave i u dijelu donošenja Standarda i normativa za visoko obrazovanje. Vlada Federacije BiH u posljednje tri godine nije raspravljala o pitanjima iz oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH, niti je Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke iniciralo pitanja vezana za svoju nadležnost³⁴, na primjer tako što bi davalo informacije Parlamentu Federacije BiH. U istom periodu, tema visokog obrazovanja nije bila na dnevnom redu Parlamenta Federacije BiH, niti na dnevnom redu nadležnih parlamentarnih odbora. Federalno ministarstvo pravde, Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, u pogledu njegove nadležnosti, dalo je tumačenje da je isti pravni sljedbenik Republičkog komiteta za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu SRBiH i ima ovlaštenja pomenutog organa³⁵.

Finansiranje visokog obrazovanja, odnosno dodjela sredstava za upis studenata, odobrava se iz kantonalnih budžeta. Iz budžeta Federacije BiH javna sredstva za finansiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH, izdvajaju se jedino za subvencioniranje studentskog standarda na području Federacije BiH i finansiranje naučno-istraživačkog rada na području Federacije BiH³⁶. Međutim, Federalnim budžetom za 2006. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, između ostalog, predviđeni su tekući grantovi za:

- Transfer za Agenciju za nastavne planove i programe;
- Transfer za Agenciju za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke navodi da agencije nisu formirane³⁷.

U drugom slučaju, Odlukom Vlade Federacije BiH, a na prijedlog Federalnog ministra obrazovanja i nauke usvojen je Program utroška

---

³³ Izjave nadležnih službi za međunarodne odnose MIP-a i pregledom službenih glasila BiH i FBiH

³⁴ Izjava nadležnih iz Vlade Federacije BiH

³⁵ Pismeno tumačenje Federalnog ministarstva pravde

³⁶ Izjave odgovornih u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke

³⁷ Pismena izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

sredstava tekućih transfera utvrđenih Budžetom Federacije BiH za 2004. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, kojom su odobrena budžetska sredstva u ukupnom iznosu od 4.122.000 KM (sedam programa). Za Program utroška transfera za osnivanje Fonda za finansiranje visokog obrazovanja odobrena su sredstva u iznosu od 400.000 KM za reformu visokog obrazovanja (primalac sredstava Fond za finansiranje visokog obrazovanja i univerziteta u Federaciji BiH). Osnivanje Fonda za finansiranje visokog obrazovanja i reforme visokog obrazovanja definisan je Prijedlogom okvirnog zakona o visokom obrazovanju u BiH³⁸. Sredstva namijenjena za osnivanje navedenog Fonda nisu realizovana, jer nije formiran Fond³⁹. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, kao organ uprave, u skladu sa zakonom može vršiti: nadzor nad zakonitošću upravnih i drugih akata koja donose organi uprave kojima se rješava u upravnim stvarima u upravnom postupku; nadzor nad zakonitošću upravnih i drugih akata koja donose pravna lica sa javnim ovlaštenjima; inspeksijski nadzor⁴⁰.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ima Inspektorat. Inspektorat Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke ima mogućnost izvršiti neposredan uvid u zakonitost rada, poslovanja i postupanja pravih lica i građana u pogledu pridržavanja zakona i drugih propisa⁴¹. Prema izjavama nadležnih u Inspektoratu isti vrši samo nostrifikaciju i ekvivalenciju inostranih školskih svjedodžbi i diploma. Druge aktivnosti iz okvira svojih nadležnosti Inspektorat nije provodio.

Uočeno je da su gore pomenuta tijela u nedovoljnoj mjeri orijentisana prema usklađenosti, a istovremeno ne prate ekonomičnost, efektivnost i efikasnost prilikom obavljanja poslova iz njihove nadležnosti.

3.1.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za federalni nivo:

- Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, putem nadležnog Ministarstva obrazovanja i nauke ima mogućnost uticati na visoko obrazovanje, kroz provođenje politike i izvršavanja zakona federalne vlasti, kao dio svojih ustavnih nadležnosti. Također,

³⁸ Odluka sa kriterijima raspodjele sredstava, («Službene novine FBiH», broj 30/04)

³⁹ Izjava ministra Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

⁴⁰ Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH, («Službene novine FBiH», broj 35/05)

⁴¹ Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH, («Službene novine FBiH», broj 35/05)

Vlada je obavezna da pruža relevantne informacije Parlamentu Federacije BiH. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke treba da inicira mjere za unapređenje učinka, ukoliko na primjer postoje indicije koje ukazuju na prisutne nedostatke u funkcionisanju sistema. Ministarstvo obrazovanja stoga ima, direktnu ili indirektnu mogućnost da utiče na način planiranja upisa u Federaciji BiH i na taj način utiče na ukupan učinak. Ipak, Vlada Federacije BiH nije u potpunosti koristila svoje nadležnosti. U posljednje tri godine nije preduzimala inicijative da se otklone nedostaci u sistemu planiranja upisa i nadzora.

- Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke imalo je obavezu donijeti Standarde i normative za visoko obrazovanje. Međutim, ovi Standardi i normativi nisu doneseni. U okviru Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke djeluje Sektor za visoko obrazovanje, putem kojeg je Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke imalo mogućnost aktivnijeg angažovanja u visokom obrazovanju. Međutim, Uredu za reviziju nisu prezentirani bilo kakvi dokazi o aktivnostima Sektora.
- Pored toga, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije preduzelo inicijative za implementaciju Bolonjskog procesa. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, iako je supotpisnik Bolonjske deklaracije, ne raspolaže podacima o implementaciji Bolonjskog procesa, obzirom da se implementacija odvija na kantonalnom nivou. Ovo Ministarstvo nije preduzelo korake sa ciljem pružanja pomoći prilikom stvaranja uslova u kojima se može implementirati Bolonjski proces.
- Vladina nadležna ministarstva i institucije nisu preduzimali dovoljno inicijativa sa ciljem evaluacije sistema statistike, praksi prilikom raspodjele resursa iz Federalnog budžeta, mišljenja u vezi politike zapošljavanja i ocjenjivanja tržišta rada u cilju dobijanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na tržištu rada. Te informacije, pored ostalog, mogu koristiti pravilnom planiranju upisa. Inspektorat u Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke ima mogućnost vršiti nadzor. Tu mogućnost je iskoristio u dijelu nostrifikacije i ekvivalencije inozemnih školskih svjedodžbi i diploma. Druge aktivnosti iz svojih nadležnosti nije provodio, kao npr. neposredan uvid u zakonitost rada i poslovanja.
- Tokom posljednje tri godine Vlada Federacije BiH Parlamentu Federacije BiH nije podnosila informacije u vezi visokog

obrazovanja, niti je Parlament Federacije BiH raspravljao o visokom obrazovanju.

3.2. Kantonalni nivo

U 9 kantona provodi se ukupno 12 zakonskih propisa iz oblasti visokog obrazovanja. Kantoni samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja, po Ustavu Federacije BiH. O visokom obrazovanju u Federaciji BiH se odlučuje na 11 mjesta (uključujući Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u dijelu Standarda i normativa za visoko obrazovanje). U tri kantona u Federaciji BiH na snazi su zakoni o visokom obrazovanju, u dva kantona na snazi su po dva normativna akta iz oblasti visokog obrazovanja: Zakon o visokom obrazovanju i Zakon o univerzitetu. U dvije županije na snazi su zakoni o visokom školstvu, a u jednom kantonu na snazi je Zakon o Univerzitetu. U jednom kantonu primjenjuju se dva zakona za dva univerziteta (Zakon o Sveučilištu HRHB i Zakon o Univerzitetu iz SRBiH). U jednom kantonu nije zakonski regulisana oblast visokog obrazovanja. Prema ovim zakonima, kantonalna ministarstva obrazovanja, odnosno vlade (zavisno od kantona) su nadležne za davanje saglasnosti za upis.

Zajedničke odrednice kantonalnih zakona o visokom obrazovanju/zakona o univerzitetu, prema kojima su kantoni imali mogućnost preduzimati aktivnosti u pogledu:

- Donošenja strateških planova razvoja visokog obrazovanja. Strateškim planovima razvoja, između ostalog, utvrđuje se i obim potreba za određenim profilom kadrova;
- Donošenja Standarda i normativa za visoko obrazovanje, kojima se, između ostalog, utvrđuju opći i posebni uslovi za kvalitetno obavljanje obrazovanja. Standardima i normativima se utvrđuje i broj i struktura nastavnog kadra, prostor i oprema. Za predmetnu reviziju važno je istaći da se Standardima i normativima utvrđuje i broj studenata u odnosu na kadrovske, prostorne i tehničke uslove visokoškolskih ustanova;
- Davanja saglasnosti na upis studenata od strane osnivača;
- Sredstva za finansiranje visokoškolskih ustanova;
- Utvrđivanja kriterija i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja na osnovu kojih se izdvajaju sredstva za visokoškolske ustanove, čiji je osnivač ili suosnivač kanton, a koje treba utvrditi resorno ministarstvo, odnosno vlada kantona;

- Nadzora nad provođenjem kantonalnih zakona iz oblasti visokog obrazovanja koje vrši nadležno ministarstvo svakog kantona koji, između ostalog, uključuje i nadzor nad utroškom sredstava.

Strateški plan

Iako su zakoni na kantonalnom nivou predvidjeli donošenje strateških planova razvoja visokog obrazovanja, ni u jednom kantonu nisu doneseni strateški planovi razvoja visokog obrazovanja⁴². Strateški plan predstavlja dokument kojim bi se moglo uticati na prognozu potreba za visokoobrazovnim kadrovima.

Uredu za reviziju nije dato konkretno objašnjenje zašto strateški planovi razvoja visokog obrazovanja nisu doneseni. Međutim, nadležni iz kantonalnih ministarstava obrazovanja smatraju da se bez donesenih strateških planova razvoja Federacije i strateških planova razvoja kantona teško može utvrditi strategija razvoja visokog obrazovanja.

Standardi i normativi

Standarde i normative za visoko obrazovanje su donijeli Kanton Sarajevo, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton (tek 2006. godine) i isti će se postupno primjenjivati u narednim godinama (3, 5, 6 i 7 godina, zavisno od kantona i vrste standarda - prostor, kadrovi, oprema). Ostali kantoni nisu donijeli Standarde i normative za visoko obrazovanje. Jedan broj kantona koji nisu donijeli Standarde i normative, kao obrazloženje navode da nemaju visokoškolskih ustanova. Druga grupa kantona navodi da zakoni nisu predvidjeli donošenje Standarda i normativa, a jedan od kantona se poziva na druga akta koja uređuju dio pitanja iz domena Standarda i normativa.

Odobranje upisa studenata

Davanje saglasnosti na plan upisa, po regulativi u jednom broju kantona, treba da vrše kantonalna ministarstva obrazovanja, a u drugim kantonima kantonalne vlade. U praksi, saglasnost na upis u većini kantona daju kantonalne vlade. Davanju saglasnosti prethodi prijedlog univerziteta upućen prema kantonalnom ministarstvu obrazovanja. (Procedura davanja saglasnosti na plan upisa po kantonima prikazana je u Dodatku II Izvještaja). Kantonalna ministarstva obrazovanja, kroz davanje uputstava, instrukcija i naredbi mogu uticati na planiranje upisa studenata. Uredu za

---

⁴² Pismene izjave kantonalnih ministarstava obrazovanja

reviziju nisu predloženi dokazi da su kantonalna ministarstva obrazovanja koristila ovu mogućnost djelovanja.

Kantonalna ministarstva obrazovanja, odnosno vlade, nakon što dobiju prijedloge univerziteta, u rijetkim slučajevima izvrše neznatne korekcije, koje se odnose samo na broj studenata na pojedinim visokoškolskim ustanovama⁴³. Kantonalno ministarstvo obrazovanja, tj. kantonalna vlada, odnosno osnivač u pravilu odobrava zahtjeve univerziteta za brojem studenata. Pored broja redovnih studenata, tim planom su obuhvaćeni i vanredni, paralelni i strani studenti⁴⁴.

Prema dokumentaciji koja je bila na raspolaganju, nije bilo moguće utvrditi po kojim kriterijima se vrši korekcija broja studenata. Predstavnici nekolicine ministarstava i univerziteta navode da korekcije broja studenata izvrše na osnovu procjene dostupnih informacija. Rijetki navode da se koriste podacima službi za zapošljavanje i da sarađuju sa regionalnim privrednicima. Jedan od univerziteta izjavljuje da je kao rezultat saradnje sa privrednicima uočio potrebu za obrazovanjem novih kadrova za kojima postoji potražnja i namjerava otvoriti novi strukovni smjer. U drugom slučaju jedno ministarstvo izjavljuje da je vlada kantona stavila moratorij na upis na pojedine smjerove na osnovu provedenih vlastitih analiza i procjena o stanju nezaposlenosti.

Saglasnost na plan upisa se daje, uglavnom u šestom mjesecu, a potom ministarstva obrazovanja, odnosno vlade kantona, u septembru iste godine (pred početak akademske godine) na zahtjev pojedinih visokoškolskih ustanova odobravaju dodatne upisne kvote. Saglasnost koju daju nadležna tijela odnosi se na broj studenata, koji će se upisati na visokoškolske ustanove po smjerovima i na raspisivanje konkursa za upis studenata na prvu godinu studija. Dakle, konačan broj za upis studenata određuju kantonalna ministarstva, odnosno vlade. Davanjem saglasnosti na plan upisa tj. upisnih kvota, ministarstva i vlade imaju mogućnost uticaja na konačan broj studenata koji će biti upisani na prvu godinu studija. Ministarstva su ta koja na kraju određuju upisnu politiku, pa prema tome mogu i povećati upisnu kvotu na deficitarnim fakultetima⁴⁵. Međutim, saglasnosti na upis davale su se iz godine u godinu po ustaljenoj praksi i ustaljenim kriterijima. Kao kriterij uzeti su prostorni i kadrovski uslovi univerziteta, upis iz prethodnih godina i interes studenata za pojedina zanimanja⁴⁶.

⁴³ Pismene izjave i intervjui kantonalnih ministarstava obrazovanja

⁴⁴ Izjave intervjuisanih osoba, ili pisani odgovori institucija

⁴⁵ Izjava rektora Univerziteta

⁴⁶ Izjave nadležnih u kantonalnim ministarstvima obrazovanja

Kao ilustracija procesa planiranja navode se dvije izjave učesnika fokusne grupe, koji su izjavili prilikom izlaganja preliminarnih nalaza revizije. Jedan od učesnika navodi da je Univerzitet za školsku 2007/2008. godinu Vladi prezentirao analizu stanja nezaposlenosti VSS kadrova i u skladu sa njom predložio smanjeni plan upisa, da se ne nastavlja trend obrazovanja hiperproduktivnih kadrova. Međutim, Vlada nije prihvatila taj prijedlog i povećala je upisne kvote pozivajući se na socijalnu politiku. Upisano je duplo više studenata od onih koje je predložio Univerzitet⁴⁷. Drugi učesnik je ukazao na nedostatak svijesti u Vladinom sektoru po pitanju upisne politike. Bez obzira što nema zakona na državnom nivou, na koji se većina poziva, moglo se učiniti više za kvalitetno planiranje upisa⁴⁸.

Implementacija Bolonjskog procesa

Većina kantonalnih ministarstava obrazovanja u izmjenama i dopunama postojećih kantonalnih zakona uveli su Bolonjski princip školovanja, iako nisu izvršili integraciju univerziteta, što predviđa Bolonjski proces. Samo dva od šest univerziteta su integrisana. Pored toga, kod kantona koji su uveli Bolonjski proces kao princip obrazovanja, uočeno je da je različita primjena studijskih ciklusa školovanja od kantona do kantona. Kao primjer navode se tri kantona: Javni univerzitet u jednom kantonu primjenjuje studijski ciklus koji traje 3+2 godine; drugi 4+1⁴⁹ godinu i treći 5+0 godina. Većina kantonalnih ministarstva obrazovanja ne raspolaže informacijama koliko članica univerziteta sa njihovog kantona je uključeno u Bolonjski proces obrazovanja⁵⁰.

Na univerzitetima na kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija razlika se, između ostalog, ogleda i u regulisanju studijskih ciklusa, tako da svi kantoni imaju različitu dužinu trajanja studijskog ciklusa, što ima uticaja na planiranje upisa u odnosu na stanje nezaposlenih VSS kadrova na tržištu rada.

⁴⁷ Izjava predstavnika jednog Univerziteta na fokusnoj grupi, 12. 06. 2007.

⁴⁸ Izjava predstavnika jednog kantonalnog ministarstva obrazovanja na fokusnoj grupi, 12.06.2007.

⁴⁹ Univerzitet koji se opredijelio na studijski ciklus 4+1 navodi da je razlog u tome što nisu sigurni da li će se priznati diplome, jer još uvijek nije donesen zakon na državnom nivou, koji je preduslov za primjenu Bolonjske deklaracije. A još jedan razlog za ovaj studijski ciklus (4+1) je postojeća pravna regulativa države, koja u općim uslovima za zapošljavanje predviđa univerzitetsku diplomu, ili drugu obrazovnu, ili akademsku kvalifikaciju najmanje VII stepen stručne spreme.

⁵⁰ Izjave nadležnih u kantonalnim ministarstvima obrazovanja

Finansiranje

U skladu sa zakonskom regulativom i u skladu sa naslijeđenim načinom raspoređivanja sredstava iz prethodnih godina, sredstva za finansiranje visokoškolskih ustanova se obezbjeđuju iz budžeta kantona. Finansijska sredstva uglavnom služe za pokrivanje plaća zaposlenih i dijela materijalnih troškova univerziteta. Univerziteti, pored budžetskih sredstava, ostvaruju i vlastite prihode⁵¹. Prema izjavama nadležnih i vlastita sredstva također služe za finansiranje visokoškolskih ustanova. Ured za reviziju nije mogao, na osnovu raspoložive dokumentacije i izjava, dovesti u direktnu vezu visinu dodijeljenih budžetskih sredstava visokoškolskim ustanovama sa brojem studenata, odnosno sa planiranjem upisa.

Pregled finansiranja visokog obrazovanja za 2006. godinu iz kantonalnih budžeta i iz vlastitih prihoda prikazan je u slijedećoj tabeli:

Tabela 1

FINANSIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJA U FBiH

Red broj	Kantoni	Budžet – KM	Vlastiti i drugi prihodi -KM
1	Unsko-sanski kanton	4.045.235,00	2.539.286,00
2	Zeničko -dobojski kanton	5.649.905,00	1.625.687,00
3	Tuzlanski kanton	16.382.000,00	11.698.290,00
4	Kanton Sarajevo (2005)	39.892.420,00	27.214.900,00
5	Bosansko-podrinjski kanton Goražde za Univerzitet Sarajevo	100.000,00	-
6	Hercegovačko-neretvanski kanton za "Univerzitet Dž Bijedić"	3.200.000,00	5.270.745,00
	Hercegovačko-neretvanski kanton za Sveučilište Mostar	4.608.800,00	91.304,00
7	Hercegbosanska županija za Sveučilište Mostar	550.000,00	-
8	Županija Zapadnohercegovačka za Sveučilište Mostar	1.402.967,45	-
9	Županija Posavska za Sveučilište Mostar	279.719,85	-
10	Srednjobosanski kanton za više visokoškolskih institucija	2.338.890,00	-
	UKUPNO	78.449.937,30	48.440.212,00

NAPOMENA: Podaci su dati za 2006. godinu, izuzev Kantona Sarajevo gdje su podaci dati za 2005. godinu.

IZVOR: Za kolone Budžet i Vlastiti i drugi prihodi korišteni podaci kantonalnih ministarstava obrazovanja, izuzev Univerziteta Džemal Bijedić i Sveučilišta Mostar, gdje su podaci za kolonu Vlastiti i drugi prihodi korišteni od samih univerziteta.

⁵¹ Odgovori kantonalnih ministarstava obrazovanja

Kriteriji i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja

Donošenje kriterija i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja propisano je u većini kantonalnih zakona o visokom obrazovanju.

Kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja nije dostavio niti jedan kanton⁵². Iz više pokušaja revizije da kantonalna ministarstva dostave kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja, ili u nedostatku istih, da pojasne na osnovu čega, na koji način i za koje potrebe se izvrši raspodjela sredstava dobijenih od osnivača, tj. budžeta kantona, data su pismena pojašnjenja od kantonalnih ministarstava obrazovanja, koja su različita od kantona do kantona, a kao ilustracija navode se tri primjera:

Jedan od primjera vršenja finansiranja je primjer Kantona koji obezbjeđuje sredstva za finansiranje dijela plaća i naknada nastavnika i saradnika, dijela plaća službi čijom se djelatnošću osigurava cjelovitost i potrebni standard visokog obrazovanja i minimalna sredstva za materijalne troškove i opremanje nastavnog, umjetničkog i naučno-istraživačkog rada (poziva se na Zaključak Vlade kantona kojim su utvrđeni koeficijenti sredstava za plaće zaposlenih u javnim ustanovama visokog obrazovanja)⁵³. Isto kantonalno ministarstvo izjavljuje da ne zna kako će se raspodijeliti tri miliona KM budžetskih sredstava više u odnosu na prošlu godinu, (op.a. 2005.) jer nema kriterija i mjerila za raspodjelu sredstava. Ako se raspodjela izvrši podjednako, onda će iste iznose dobiti i fakulteti koji imaju viška sredstava-prihoda i oni koji nemaju ništa i ne ostvaruju vlastite prihode. Npr. neki prirodni i tehnički fakulteti su, prema navodima Kantonalnog ministarstva obrazovanja, oni koji će pokrenuti privredu i razvoj društva, a sada su jezivo siromašni. Da postoje kriteriji najviše sredstava bi trebalo biti usmjereno na te fakultete. U protivnom, ostaje dilema kako raspodijeliti budžetska sredstva svim članicama Univerziteta⁵⁴.

U drugom primjeru Kanton navodi da se finansiranje odvija u skladu sa naslijeđenim načinom raspoređivanja sredstava iz prethodnih godina, koji je uspostavljen u vrijeme odnosa kada je Županija/Kanton bila pod posebnim režimom⁵⁵.

Treći primjer je da je Kanton dostavio Pravilnik o finansiranju visokog obrazovanja, koji propisuje opterećenje u nastavi, nastavne

---

⁵² Na traženje tima za reviziju

⁵³ Pisani odgovori Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁵⁴ Intervju sa odgovornom osobom u Kantonalnom ministarstvu obrazovanja

⁵⁵ Pismena izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

obaveze, te ostale elemente za određivanje novčane podloge rada visokoškolskih ustanova, način na koji se utvrđuje broj radnih mjesta za koja se plaće i druga primanja osiguravaju iz budžeta Kantona i kao takav predstavlja mjerilo za određivanje sredstava⁵⁶.

Što se tiče cijene koštanja studija, kantonalna ministarstva obrazovanja, odnosno vlade imaju zakonsku mogućnost utvrđivati visinu troškova studija za studente koji će se financirati iz budžeta kantona, kao i troškove studiranja koje plaćaju sami studenti. Revizijom nije bilo moguće utvrditi kolika je cijena koštanja studija po kantonima, jer npr. jedan fakultet procjenjuje 800 KM, a drugi 2.000 KM po studentu, iako su fakulteti srodni po nastavnim planovima i uslovima studiranja. Kao obrazloženje načina utvrđivanja cijene koštanja studija, neki kantoni navode da cijenu koštanja studija izračunavaju na taj način da se podijele odobrena budžetska sredstva prema broju studenata koji studiraju; Cijena koštanja studija utvrđuje se po slobodnoj procjeni, a po srodnim visokoškolskim ustanovama; Teško je utvrditi tačnu cijenu koštanja studija i tek sa usvajanjem Standarda i normativa olakšat će se utvrđivanje cijene koštanja studiranja.

Nadzor

Nadzor nad provođenjem zakona o visokom obrazovanju po svim segmentima u obavezi su da vrše kantonalna ministarstva obrazovanja⁵⁷. Detaljnije o tome šta nadzor sadržava i koje aspekte pokriva nije precizirano u zakonima. Interni propisi o nadzoru nisu predočeni. Kantonalna ministarstva obrazovanja na različite načine objašnjavaju kako vrše nadzor nad provođenjem zakona. Kao primjeri nadzora koje provode kantoni navode se:

- Prosvjetna inspekcija;
- Budžetska inspekcija;
- Vršnja upravnog nadzora nad aktima;
- Putem predstavnika u Upravnom vijeću Univerziteta;
- Putem davanja saglasnosti na pravila/statute univerziteta i visokoškolskih ustanova prije njihovog donošenja;
- Interni nadzor Kantonalnog ministarstva finansija;
- Kontrola utroška javnih sredstava budžeta kantona vrši se putem periodičnog izvještavanja od strane visokoškolskih ustanova, kao i kontrole obračuna plaća budžetskih korisnika u obrazovnim ustanovama;

⁵⁶ Pismena izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁵⁷ Kantonalni zakoni o visokom obrazovanju/univerzitetima

- Nadzor nad korištenjem budžetskih sredstava od strane Ministarstva finansija kantona i Ureda za reviziju institucija u FBiH koji, između ostalog, vrši reviziju finansijskih izvještaja visokoškolskih ustanova⁵⁸.

Kantonalna ministarstva, izuzev dva, Uredu za reviziju nisu predočila nikakvu dokumentaciju o provedenom nadzoru nad bilo kojim segmentom iz nadležnosti kantonálnih ministarstava. Dva ministarstva obrazovanja kao dokaz izvršenog nadzora predočavaju:

- Zapisnik Sektora za nadzor korištenja sredstava Budžeta Kantona;
- Dva izvještaja o obavljenoj reviziji finansijskih izvještaja dvije visokoškolske ustanove od strane Ureda za reviziju budžeta/proračuna u Federaciji BiH;
- Nacrt izvještaja o obavljenoj kontroli jedne visokoškolske ustanove od strane internog revizora Kantonalnog ministarstva finansija.

Sva četiri predočena izvještaja se odnose na nadzor finansijskog poslovanja, a ne i na nadzor planiranja.

Jedan od problema nadzora koji je pomenut u jednom Kantonalnom ministarstvu obrazovanja je da se budžetska sredstva istovremeno «pomiješaju» sa vlastitim prihodima na fakultetu i nemoguće je pratiti realizaciju utroška budžetskih sredstava⁵⁹. Još jedan od primjera zašto je teško provesti nadzor, prema istom izvoru, je i činjenica da je područje visokog obrazovanja dosta «zapušteno» i najmanje pet inspektora bi bilo potrebno (trenutno je zaposlen samo jedan) da se izvrši nadzor nad svim članicama Univerziteta⁶⁰. U Ministarstvu obrazovanja je tek od 2006. godine zaposlen stručni saradnik za visoko obrazovanje, zadužen za praćenje visokog obrazovanja⁶¹.

Kantonalna ministarstva obrazovanja nisu predočila dokumentaciju o vršenju nadzora iz sfere planiranja upisa. Revizija nije mogla utvrditi postoji li uticaj nadzora na planiranje upisa studenata, niti da li se preduzimaju mjere za unapređenje upisne politike.

Kao ilustracija može se navesti činjenica da pojedina kantonalna ministarstva, unatoč zakonskoj obavezi nemaju ustanovljen registar visokoškolskih ustanova. Također, u datom trenutku nisu raspolagali

---

⁵⁸ Pismena izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁵⁹ Izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁶⁰ Izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁶¹ Izjava nadležnih u Kantonalnim ministarstvu obrazovanja

preciznom evidencijom o tome koliko studenata upiše studij, koliko stvarno studira u jednom vremenskom periodu, koliko studenata odustaje i koliko završi studij. Kao razlog nepostojanja preciznih evidencija i nadležni u ministarstvima i nadležni na univerzitetima izjavljuju da je određeni broj studenata u statusu mirovanja, jedan broj prelazi na studije na druge fakultete i u inostranstvo, određeni broj studenata upiše godinu bez aktivnog polaganja ispita (prenosom nepoloženih ispita itd.).

U slijedećem tabelarnom prikazu daje se pregled aktivnosti kantona po navedenim pitanjima:

KANTONALNA MINISTARSTAVA OBRAZOVANJA Tabela 2

Kantoni koji...	Potpuno	Djelomično	Nikako	Nema podataka
imaju podatke o udjelu kantonalnih sredstava u odnosu na vlastita sredstva	2	-	6	2
su implementirali mjere u cilju podrške Bolonjskom procesu	-	4	-	6
koji imaju podatke o broju završenih studenata po fakultetima	-	-	5	5
zahtijevaju izvještaj o rezultatima (broj studenata koji su odustali, završenih studenata, troškova po studentu, itd.)	-	4	-	6
vrše nadzor nad planiranjem upisa	-	4	6	-
informišu federalni nivo o neefikasnosti i neefektivnosti	-	-	10	-

Kao izvori podataka za prethodnu Tebelu korištena je pisana dokumentacija i intervjui sa nadležnim osobama iz institucija.

3.2.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za kantonalni nivo:

- Kantoni su prema Ustavu Federacije BiH nadležni za utvrđivanje politika i propisa obrazovanja. Kantoni samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja, po istom Ustavu (u 9 kantona postoji 12 propisa). Tako se o visokom obrazovanju u Federaciji BiH odlučuje na 11 mjesta (kantoni i Federacija BiH).
- Instrumenti kojima kantoni mogu uticati na planiranje upisa su: Strateški planovi razvoja visokog obrazovanja; Standardi i normativi za visoko obrazovanje; Saglasnost na plan upisa i Kriteriji i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja. Međutim, ove mogućnosti su iskorištene samo u ograničenoj mjeri. Strateški planovi razvoja nisu doneseni ni u jednom kantonu. Standardi i normativi do sada su doneseni samo u tri kantona.
- Saglasnost na upis studenata daju nadležna kantonalna tijela (ministarstvo obrazovanja i/ili vlada) čime se zadovoljava zakonska forma. Ured za reviziju nije došao do saznanja da kantoni daju smjernice univerzitetima o sadržaju planova upisa, ili načinu na koji bi trebali vršiti planiranje. Isto tako, revizija se nije mogla uvjeriti da nadležna kantonalna tijela, prilikom davanja saglasnosti na plan upisa, prethodno vrše opsežne analize stanja i potreba tržišta rada za visokoobrazovnim kadrovima.
- Finansiranje visokog obrazovanja odvija se iz budžeta kantona. Univerziteti ostvaruju i vlastite prihode. Udio vlastitih sredstava u ukupnim sredstvima, koje ostvare univerziteti, je različit od jednog do drugog univerziteta i kreću se u rasponu od 2% do 62% (podaci iz 2006. godine). Kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja (što je zakonska obaveza) nije donio ni jedan kanton u Federaciji BiH. Svaki od kantona na različite načine određuje visinu sredstava za finansiranje visokog obrazovanja i različito utvrđuje cijenu koštanja jednog studenta. Kantonalna ministarstva ističu da finansijska sredstva uglavnom služe za pokrivanje plaća zaposlenih i dijela materijalnih troškova univerziteta. Revizija se nije uvjerila da su raspodjeli budžetskih sredstava prethodile analize vezano za planiranje upisa, niti da se visina dodijeljenih budžetskih sredstava visokoškolskim ustanovama može dovesti u direktnu vezu sa odobrenim brojem studenata za upis.

- Dostavljeni izvještaji kantonalnih ministarstava obrazovanja i nauke u pogledu vršenja nadzora, odnose se na nadzor finansijskog poslovanja. Jako je malo informacija koje kazuju na koji su način iskorišteni instrumenti za nadzor. Niti jedan kanton nije dostavio dokumentaciju da je vršen nadzor planiranja upisa, ili da su traženi izvještaji univerziteta o implementaciji plana. Nije uobičajeno da kantoni prate učinak univerziteta u smislu praćenja broja studenata koji stvarno studiraju u jednom vremenskom periodu, zatim koliko studenata odustane od studija i koliko završi studij, kao i koliki su troškovi po studentu za različite studijske oblasti.
- Neka kantonalna ministarstva obrazovanja u izmjenama i dopunama postojećih kantonalnih zakona uveli su Bolonjski princip obrazovanja, iako nisu svi izvršili integraciju univerziteta. Različita je primjena Bolonjskog procesa i u studijskim ciklusima obrazovanja od kantona do kantona. Kantonalna ministarstva ne raspolažu podacima o tome koliko članica univerziteta sa njihovog kantona je uključeno u Bolonjski proces obrazovanja.
- Ured za reviziju nije pronašao dokaze da su kantoni poduzeli bilo kakvu inicijativu da se poboljša učinak univerziteta sa aspekata efikasnosti i efektivnosti.
- Većina kantonalnih ministarstava obrazovanja ne vodi registar visokoškolskih ustanova, iako im je to zakonska obaveza.

3.3. Nivo univerziteta

U 5 kantona u Federaciji BiH egzistira 6 javnih univerziteta, na kojima se vodi samostalna upisna politika i vrši samostalno planiranje visokog obrazovanja. Regulativa koju primjenjuju univerziteti su kantonalni zakoni iz oblasti visokog obrazovanja i normativna akta univerziteta (statuti, pravila). Od šest univerziteta četiri su neintegrisana i dva su integrisana (Sličnosti i različitosti javnih univerziteta prikazane su u Tabeli broj 3.Izvještaja).

Prijedlog plana upisa

Nadležna tijela univerziteta (Senat, i/ili Univerzitetsko nastavno-naučno vijeće, i/ili Upravi odbor) utvrđuju plan, kriterije i mjerila za utvrđivanje redoslijeda kandidata za upis studenata u prvu godinu studija. Utvrđivanje plana upisa se, u većini slučajeva, odvija tako što univerziteti odrede rok do kojeg članice trebaju dostaviti svoje prijedloge za upis. Članice univerziteta izraze brojčane zahtjeve za redovni, vanredni i paralelni studij. Univerziteti vrše objedinjavanje planova. Iz raspoložive

dokumentacije vidljivo je da univerziteti, uglavnom ne vrše korekcije, izuzev par slučajeva, gdje su se prilikom donošenja odluke o usvajanju plana, izvršile neznatne korekcije prijedloga članica. Te korekcije se uglavnom odnose na broj studenata, bez dodatnih obrazloženja na osnovu čega su izvršene korekcije. Univerziteti mogu da utiču na prijedloge planova upisa, koji se dostavljaju nadležnim institucijama kantona na saglasnost. Jedna od izjava je da Univerzitet pripremi plan i Ministarstvo i Vlada prihvate ga u tom prijedlogu⁶².

Međutim, Uredu za reviziju nisu prezentirani bilo koji dokazi da univerziteti fakultetima daju smjernice, odnosno uputstva prije dostave inicijalnog prijedloga za upis studenata. Na traženje da se predoči kompletna procedura koja prethodi izradi plana upisa, univerziteti su dostavili broj studenata po visokoškolskim ustanovama, konkurse i kriterije za redoslijed prijema kandidata⁶³.

Po usvajanju planova upisa univerziteti iste dostavljaju nadležnim ministarstvima na davanje saglasnosti. Univerziteti, također navode da nemaju informacija šta se događa sa prijedlozima plana upisa, u daljnjoj proceduri davanja saglasnosti kod nadležnog ministarstva, sve dok ne dobiju saglasnost za objavu konkursa (Proces davanja saglasnosti na upis studenata detaljnije je opisan u Poglavlju 3.2. Izvještaja- Kantonalni nivo).

O upisnoj politici nadležni sa univerziteta (integrisani i neintegrisani) izjavljuju:

- Univerzitet je asocijacija fakulteta, jer svaki fakultet ima svoj pravni status i posluje kao pravno lice neovisno od Univerziteta, što znači da Univerzitet ne može voditi politiku upisa studenata. Politika upisa studenata je u nadležnosti kantona, dok se svaki fakultet bori da upiše što više studenata⁶⁴.

---

⁶² Izjava Kantonalnog ministarstva obrazovanja

⁶³ Izjave odgovornih osoba sa univerziteta

⁶⁴ Izjava predstavnika neintegrisanog Univerziteta: Petogodišnji Plan institucionalnog razvoja (PIR) Univerziteta, donesen 2003.godine, predvidio je skoro donošenje Zakona o visokom obrazovanju na državnom nivou, tako da je i primjena Institucionalnog plana ovisila o samom Zakonu na državnom nivou, koji još uvijek nije usvojen. Ne postoji državna strategija razvoja visokog obrazovanja. Univerzitet je izradio svoju strategiju, jer je bila preduslov za provođenje projekta Svjetske banke. U Bosni i Hercegovini je nestašica posla svih zanimanja, ali zadatak fakulteta je da prvenstveno vode računa da obrazuju kvalitetan kadar, koji će biti tražen na širem tržištu rada i da će kroz mobilnost ili razmjenu naći zaposlenje. Nacrt Zakona o visokom obrazovanju na državnom nivou predviđa integraciju univerziteta, čime bi se omogućio znatniji utjecaj na politiku upisa studenata. Kao primjer neadekvatnog planiranja na Univerzitetu ističu da se npr. na Fakultetu političkih nauka odsjek Odbrana i zaštita upisalo 120 studenata, iako se ukida Ministarstvo odbrane na federalnom nivou (trend je smanjenja oružanih snaga u BiH) dok

- Puna reforma visokog obrazovanja u Federaciji BiH, a time i pravilnog planiranja upisa može se izvršiti samo na osnovu donošenja zakona o visokom obrazovanju na nivou Bosne i Hercegovine⁶⁵.

- Plan upisa studenata je nemoguće donijeti u situaciji u kojoj se nalazi naša zemlja, odnosno visoko obrazovanje. Mi nemamo uporište, nemamo razvijenu ekonomiju da bi imali kriterije, nemamo orijentir i cijela upisna politika je krug bez izlaza⁶⁶.

- Zbog nepostojanja plana privrednog (ekonomskog) razvoja države BiH ni Federacije BiH, nije moguće donijeti procjenu broja i profila potrebnih kadrova, na osnovu čega bi se bazirala politika upisa studenata⁶⁷.

- Članice univerziteta prilikom izrade prijedloga plana upisa studenata rukovode se prostornim, kadrovskim i tehničkim uslovima, zatim uslovima opremljenosti, na osnovu prethodnog upisa, kao orijentira za utvrđivanje upisne kvote, a u nekim slučajevima i zbog povećane zainteresiranosti za pojedini studij⁶⁸.

- Prisutna je i pojava da se na više različitih fakulteta obrazuje isto ili slično zanimanje i da bi se ovom pitanju u ukupnoj reformi obrazovanja trebala posvetiti dužna pažnja, u čemu bi značajnu ulogu trebao imati federalni nivo. Preklapaju se odsjeci na fakultetima i to bi se pitanje, također trebalo riješiti na nivou Federacije⁶⁹. Dosta je studenata koji fakultete upisuju po tradiciji, odnosno interesu za određenom vrstom zanimanja iz godine u godinu. Najveći problem je što učenicima završnih razreda srednjih škola, kao i svima onima koji žele upisati fakultet nedostaje znanje o vlastitim sklonostima⁷⁰.

Ukupna procedura davanja saglasnosti na upis studenata u prvu godinu studija se može ilustrirati slijedećom slikom:

---

je na Filozofskom fakultetu-Odsjek za Engleski jezik upisano samo 25 studenata, iako su ti kadrovi među najtraženijim kadrovima. Također se ukazuje i na pojavu da pojedine članice univerziteta (fakulteti i akademije) izdaju poslovni prostor drugim članicama univerziteta pod zakup.

⁶⁵ Intervju ili pismena izjava odgovornih predstavnika neintegrisanog Univerziteta u FBiH

⁶⁶ Izjava nadležnih sa integrisanog Univerziteta

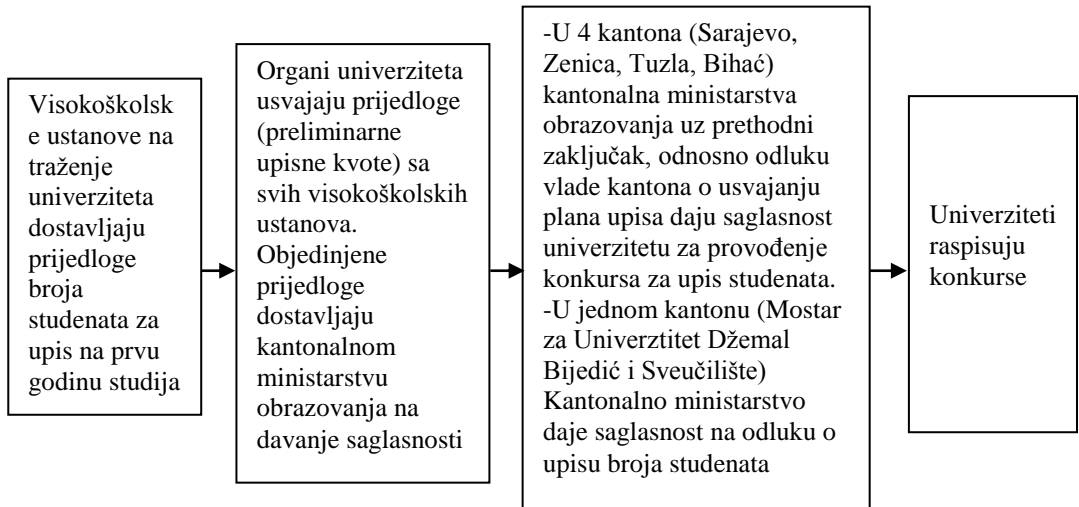
⁶⁷ Izjava nadležnih sa neintegrisanog Univerziteta

⁶⁸ Izjave odgovornih sa integrisanog Univerziteta i Ministarstava obrazovanja

⁶⁹ Izjave odgovornih u Kantonalnom ministarstvu obrazovanja

⁷⁰ Izjava odgovornih sa neintegrisanog Univerziteta

Slika 1: Shematski prikaz postupka upisa studenata na visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine

Finansiranje

Svi javni univerziteti su korisnici budžeta, s tim što se sa Trezora (Jedinstveni račun kantona) za integrisane univerzitete finansiranje odvija unutar Trezora, odnosno evidentiranjem na podračun Trezora, a dok se finansiranje neintegrisanih univerziteta obavlja direktno transferiranjem novčanih sredstava sa računa Trezora na transakcijske račune univerziteta i fakulteta, kao samostalnih pravnih lica. Pored budžetskih sredstava koji se transferiraju univerzitetima, svi univerziteti zakonom imaju mogućnost ostvarivati vlastite i druge vidove sredstava (donacije, zavještanje, prodaja intelektualnog vlasništva itd). Udio vlastitih sredstava u ukupnim sredstvima, koje ostvare univerziteti, je različit od jednog do drugog univerziteta i kreću se u rasponu od 2% do 62% (podaci iz 2006. godine-prikazani u Tabeli 1-Finansiranje visokog obrazovanja). Sredstva za zadovoljenje potreba funkcionisanja univerziteta obezbjeđuju osnivači iz budžeta kantona i sami univerziteti, odnosno visokoškolske ustanove iz vlastitih izvora (samofinansiranje).

Sredstvima iz budžeta u skladu sa zakonom osigurava se:

- dio plaća i naknada nastavnika i saradnika;
- dio plaća službi čijom se djelatnošću osigurava cjelovitost i potrebni standard visokog obrazovanja;
- dio materijalnih troškova;
- minimalno opremanje nastavnog, umjetničkog i naučno-istraživačkog rada;
- radni i životni standard studenata.

Integrirani i neintegrirani univerziteti

Prema izjavama nadležnih sa univerziteta postoji znatna razlika između neintegriranih i integriranih univerziteta. Ta se razlika ne ogleda samo u organizacijskom smislu, nego i u smislu vršenja nadzora od strane organa i tijela univerziteta. Kao primjer navodi se da integrirani univerziteti imaju mogućnost prilagođavati i pratiti alokaciju resursa, dok neintegrirani univerziteti to nisu u mogućnosti. Kod neintegriranih univerziteta, iako je bilo inicijativa od strane rukovodstva univerziteta za poboljšanjem stanja vezano za alokaciju resursa, nije bilo ili je vrlo slab interes članica univerziteta da učestvuju u predloženim poboljšanjima⁷¹. Jedan integrirani univerzitet navodi da je u cilju poboljšanja stanja, vezano za alokaciju resursa, izvršio spajanje tri katedre istog predmeta u jednu katedru. Isti izvor naglašava da je evidentna osjetna ušteda i ljudskih i materijalnih resursa.⁷² Na integriranim univerzitetima olakšano je upravljanje, rukovođenje i nadzor nad alokacijom resursa, jer se u okviru jednog Upravnog odbora na nivou univerziteta donose sve odluke, dok kod neintegriranih univerziteta svaka od članica univerziteta ima samostalni Upravni odbor koji donosi odluke za nivo svake od članica. Veći broj upravnih odbora pri jednom univerzitetu iziskuje veća finansijska sredstva iz budžeta za naknade svim članovima svih upravnih odbora. Uštede je moguće i ostvariti racionalnijim korištenjem poslovnog prostora, gdje bi se izbjeglo plaćanje zakupnina između članica univerziteta i racionalnije iskoristili laboratorijski i drugi kapaciteti univerziteta.

---

⁷¹ Izjava rektora neintegriranog Univerziteta

⁷² Izjava rektora integriranog Univerziteta

U slijedećem tabelarnom prikazu daju se razlike i sličnosti integrisanih i neintegrisanih univerziteta

Tabela 3

RAZLIKE I SLIČNOSTI INTEGRISANIH I NEINTEGRISANIH UNIVERZITETA U FBiH

Red. broj	Postavke	Integrisani	Neintegrisani
1	Prijedlog plana upisa	Organi univerziteta, na prijedlog članica usvajaju preliminarnu upisnu kvotu, na koje saglasnost daje kantonalno ministarstvo obrazovanja	Organi univerziteta, na prijedlog članica usvajaju preliminarnu upisnu kvotu, na koje saglasnost daje kantonalno ministarstvo obrazovanja
2	Pravni status	Univerzitet je jedno pravno lice i njegove članice nemaju status pravnog lica	Univerzitet kao i sve njegove članice imaju status pravnog lica
3	Finansiranje	Finansiranje se vrši unutar Trezora, kroz podračun Trezora, i univerzitet i njegove članice nemaju zasebno otvorene transakcijske račune, tako da je moguće pratiti korištenje budžetskih i vlastitih sredstava	Finansiranje se vrši na način da se sredstva sa računa Trezora transferiraju na transakcijske račune univerziteta i njegovih članica, kao samostalnih pravnih lica, tako da od strane univerziteta nije moguće pratiti dinamiku utroška sredstava članica univerziteta
4	Upravljanje	Jedan Upravni odbor za nivo univerziteta i odluke donosi za univerzitet i članice	Upravne odbore ima univerzitet i svaka od članica univerziteta. Odluke donose upravni odbori članica, a za univerzitet Upravni odbor univerziteta. sa izuzetkom Sveučilišta u Mostaru koji ima jedan upravni odbor.
5	Prednosti/ nedostaci	Vršenje nadzora nad utroškom javnih sredstava, i zbog zajedničke upotrebe nastavnih sala i učila na srodnim fakultetima, bez plaćanja najamnina, objedinjavanje više katedri jednog predmeta na srodnim fakultetima u jednu katedru	Otežano je vršenje nadzora nad utroškom javnih sredstava, zatim članice jedna drugoj naplaćuju korištenje prostora, mogućnost pojave više katedri jednog predmeta, itd.

Nadzor

Nadzor nad provođenjem zakona i propisa donesenih za provođenje zakona na univerzitetima i visokoškolskim ustanovama u nadležnosti je ministarstva obrazovanja svakog kantona (Obrađeno u Poglavlju 3.2. Izvještaja-Kantonalni nivo). Univerziteti nisu dali izvještaje, niti predložili dokument da je nadležno ministarstvo izvršilo bilo kakav nadzor nad univerzitetima i visokoškolskim ustanovama. Iz prethodne tabele je vidljivo da integrisani univerziteti imaju mogućnost ostvariti veću učinkovitost u svakom segmentu poslovanja i alokacije resursa.

U slijedećem tabelarnom prikazu daje se pregled aktivnosti univerziteta po navedenim pitanjima.

UNIVERZITETI

Tabela 4

Univerziteti koji ...	Potpuno	Djelomično	Nikako	Nema podataka
imaju podatke o udjelu kantonalnih sredstava u odnosu na vlastita sredstva	6	-	-	-
su implementirali mjere u cilju podrške Bolonjskom procesu	-	4	-	2
prate karijeru završenih studenata	-	-	6	-
zahtijevaju izvještaj o rezultatima (broj studenata koji odustaju, broj završenih studenata, troškovi po studentu, itd.)	-	2	4	-
vrše nadzor nad planiranjem upisa	-	6	-	-
informišu kantonalni nivo o neefikasnosti i neefektivnosti	-	-	6	-

Kao izvori podataka za prethodnu Tabelu korištena je pisana dokumentacija i intervjui sa nadležnim osobama iz institucija.

3.3.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za nivo univerziteta:

- Univerziteti utvrđuju plan upisa i kriterije za upis studenata na prijedlog članica univerziteta. Revizijom se nije našao dokaz da univerziteti članicama daju smjernice o tome koje analize je potrebno izvršiti prije izrade prijedloga plana upisa. Kada univerziteti prime prijedloge fakulteta, isti se većinom prihvataju bez temeljite analize, u kojoj bi univerziteti na primjer uporedili prijedlog sa trenutnim stanjem na tržištu rada. Revizijom je ustanovljeno da univerziteti uglavnom ne vrše korekcije plana, koje im dostave članice, izuzev par slučajeva.
- Javni univerziteti u Federaciji BiH nisu isto organizirani. Dva su tipa organizacije: integrisani i neintegrisani. U zavisnosti od organizacijskog profila različito je upravljanje, način finansiranja i nadzor nad utroškom javnih sredstava. Revizijom je ustanovljeno da integrisani univerziteti, za razliku od neintegrisanih imaju veću mogućnost nadzora po svim segmentima, a time i veću mogućnost ušteda po svim stavkama (kadrovi, oprema, prostor i resursi koji se stavljaju na raspolaganje svakoj visokoškolskoj ustanovi).
- Integrisani univerziteti, za razliku od neintegrisanih univerziteta imaju mogućnost ostvariti veću učinkovitost u svakom segmentu poslovanja i alokacije resursa.

4. PONUDA I POTRAŽNJA ZA VISOKIM OBRAZOVANJEM

4.1. *Pristupačne informacije i razmjena informacija*

Zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine objavljuje statističke podatke o stanju završenih i nezaposlenih visokoobrazovnih kadrova u Federaciji BiH. Federalni zavod za statistiku izdaje «Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine» i godišnji «Statistički bilten –visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH».

Statistički godišnjak prezentira statističke podatke i pokazatelje iz oblasti ekonomskih i drugih kretanja u Federaciji BiH. Pruža pouzdan izvor statističkih podataka za privrednike, naučnike, medije i ostale korisnike⁷³. Godišnjak je podijeljen u dva dijela. U poglavlju Obrazovanja na federalnom nivou daju se podaci o upisanim studentima na visokoškolskim ustanovama, upisanim studentima prve godine na visokoškolskim ustanovama za školsku godinu i diplomiranim studentima po fakultetima. U poglavlju Obrazovanja na kantonalnom nivou i nivou općina nema podataka za visoko obrazovanje.

Statistički godišnjak, također, sadrži podatke za nezaposlene osobe prema stručnoj spremi u ukupnom broju bez strukture zanimanja sa stanjem 31.12. 200X. godine.

U Statističkom biltenu – visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH daju se, između ostalog, podaci o upisanim studentima po univerzitetima/sveučilištima, po visokoškolskim ustanovama, po godinama studija, polu, starosnoj strukturi, načinu studiranja (redovni, paralelni, vanredni studenti), kao i podaci o diplomiranim studentima. Statistički bilten-visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH ne sadrži podatke o nezaposlenim osobama.

Federalni zavod za zapošljavanje, između ostalog, zadužen je za praćenje kretanja na tržištu rada, i predlaganje mjera za unapređenje zapošljavanja i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba. Prati i osigurava provođenje utvrđene politike i mjera u oblasti rada i zapošljavanja na teritoriji Federacije BiH i o tome obavještava nadležna tijela Federacije BiH.

Također, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikt od 2006. godine započeli su zajednički projekt ispitivanja tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Ispitivanje se vrši putem ankete upućene poslodavcima koji

---

⁷³ Iz Statističkog godišnjaka

zapošljavaju 5 i više zaposlenika. Cilj ankete je prikupiti podatke koji će biti osnov za analizu postojeće strukture zaposlenosti i ocjene mogućnosti zapošljavanja u narednom periodu⁷⁴. Ispitivanjem je obuhvaćeno nešto više od 4.000 poslodavaca. Pregledom Informacije Ured za reviziju konstatira da su u Informaciji prezentirani podaci za sve vrste zanimanja. Visoko obrazovanje se akcentira samo u dijelu očekivanih potreba poslodavaca (u ukupnom broju bez naziva zvanja) za VSS kadrovima i očekivanih viškova VSS spremne. Prema navodima Federalnog zavoda za zapošljavanje spomenuta Informacija dostavlja se na 500 adresa u Federaciji BiH i Federalni zavod za zapošljavanje nema povratnih informacija o analizi i korištenju podataka iz Informacije.

Federalni zavod za zapošljavanje po Zakonu⁷⁵ treba da ima Savjetodavnu komisiju (Nadležnosti Savjetodavne komisije opisane su u Poglavlju 2.2. Izvještaja- Zavodi i službe za zapošljavanje). Savjetodavna komisija nije formirana⁷⁶.

Federalni zavod za zapošljavanje izdaje «Bilten- Dokumenti, Statistički pregled» za svaki mjesec koji, između ostalog, sadrži podatke o ukupnom broju nezaposlenih lica sa VSS spremom u Federaciji BiH (po kantonima i općinama), bez profila obrazovanja. Bilten dostavljaju na više adresa i postavljaju na web- stranicu. U Federalnom zavodu za zapošljavanje smatraju da izdavanjem Biltena daju dovoljno informacija o stanju ukupne nezaposlenosti i nezaposlenosti sa VSS spremom. Federalni zavod nema povratne informacije o korištenju podataka iz Biltena i da li se ti podaci koriste prilikom planiranja upisa studenata⁷⁷.

Devet od deset kantonalnih službi izdaje biltene koji sadrže podatke o broju VSS kadrova evidentiranih na službama za zapošljavanje, po zanimanjima. Službe smatraju da bilteni daju dovoljno informacija o stanju zaposlenosti/nezaposlenosti i potrebama tržišta rada. Biltene dostavljaju na više adresa, a neke službe ih postavljaju na svoje web- stranice⁷⁸.

Službe za zapošljavanje nemaju pouzdane podatke o tome da li i u kojoj mjeri se koriste podaci iz biltena prilikom planiranja upisa studenata. Izuzetak je jedna služba od koje jedan univerzitet traži podatke o stanju

⁷⁴ Anketa za ispitivanje tržišta rada u BiH

⁷⁵ Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, i Zakon o izmjenama i dopunama ovog zakona («Službene novine FBiH», broj 41/01 i 22/05)

⁷⁶ Izjava Federalnog zavoda za zapošljavanje

⁷⁷ Izjave predstavnika Federalnog zavoda za zapošljavanje

⁷⁸ Pismene izjave službi za zapošljavanje u FBiH

nezaposlenih VSS kadrova⁷⁹. Međutim, uvidom u Bilten jedne kantonalne službe konstatira se da se podaci o broju nezaposlenih VSS kadrova po profilima zanimanja objavljuju kvartalno i ti podaci koji su se koristili u analizi zanimanja pokazali su se nepouzdanim. U vremenu provođenja revizije nije postojala jedinstvena informatička baza podataka u zavodima i službama za zapošljavanje.

Univerziteti u smislu informisanosti budućih studenata svake godine izdaju «Vodič za brucoše» i ističu da u vodičima studenti imaju pregled visokoškolskih ustanova na koje se mogu upisati. Vodič za brucoše ne sadrži informacije o zapošljavanju. Pojedini univerziteti organizuju «Otvoreni dan univerziteta», s ciljem promocije svih članica univerziteta, ali navode da posjećenost nije na zavidnom nivou. Jedan od univerziteta ističe da vrše posjete srednjim školama, s ciljem promocije svih visokoškolskih ustanova radi davanja informacija budućim studentima o mogućim izborima visokoškolske ustanove⁸⁰. Jedan od univerziteta ističe da, uz konkurs za upis studenata na prvu godinu studija, objavljuje spisak profesija sa najvećim brojem nezaposlenih VSS kadrova evidentiranih na biroima zapošljavanja u kantonu. Na taj način informišu buduće studente kod odabira zanimanja⁸¹. Neki univerziteti navode da koriste podatke kantonalne službe za zapošljavanje, ali nisu naglasili kada ih koriste i na koji način. Ured za reviziju se nije uvjerio u kojoj mjeri se koriste podaci iz biltena, vrše li se analize i da li to utiče na planiranje upisa. Prisutna je evidentno slaba saradnja između univerziteta, kao i između kantonalnih ministarstava obrazovanja, tako da prikupljene informacije nisu pouzdane i konzistentne.

Razmjena informacija između tržišta rada i univerziteta, ministarstava obrazovanja, zavoda i službi za zapošljavanje i studenata je uglavnom neuvezana, pa ministarstva obrazovanja odobravaju planove upisa koji su više predloženi na osnovu trenutnih uslova univerziteta, nego na osnovu prognoza i spoznaje što zahtijeva tržište rada⁸². Većina kantonalnih ministarstava obrazovanja navode da je tržište rada u Federaciji BiH neuređeno i da nema potrebne koordinacije s ciljem da se osiguraju preduslovi za adekvatno planiranje⁸³. Kao pozitivan primjer razmjene informacija je inicijativa dvije visokoškolske ustanove koje su izjavile da su u posljednje dvije godine ispitivali tržište rada na svom

⁷⁹ Izjava jedne od kantonalnih službi za zapošljavanje

⁸⁰ Izjave univerziteta

⁸¹ Tekst Konkursa i izjava nadležnih sa Univerziteta

⁸² Izjave intervjuisanih osoba

⁸³ Podaci korišteni iz intervjua

kantonu i da već u tom pravcu imaju određenih pomaka u saradnji sa poslodavcima⁸⁴. Međutim, većina intervjuisanih osoba sa univerziteta navode da je student uglavnom prepušten sam sebi i nema pouzdanih informacija o mogućnostima zapošljavanja, nakon završetka studija. Većina izjavljuje da nemaju pouzdane podatke o ukupnom broju studenata koji studiraju na univerzitetima u Federaciji BiH, zatim kakav je protok studija i koliko studenata okonča studij. Međutim, Federalni zavod za statistiku objavljuje npr. da je u akademskoj 2004/2005. godini u Federaciji BiH bilo upisano ukupno 58.616, a iste godine studij je okončalo 4.730 diplomaca⁸⁵.

Kao primjer koliko su odgovarajuće i pouzdane informacije navodi se slučaj jednog univerziteta. Više izvora daju različite podatke o broju članica istog univerziteta. Tako, Federalni zavod za statistiku objavljuje 28 članica, Vodič za bruceše 25, web-stranica tog univerziteta 23 članice plus jedna pridružena i još dvije koje, kako je navedeno na web stranici univerziteta, ne pripadaju univerzitetu, ali ih navode u sklopu visokoškolskog obrazovanja u kantonu. Kantonalno ministarstvo obrazovanja za isti univerzitet objavljuje 23 članice i plus tri privatne visokoškolske ustanove.

Vladine i nevladine institucije u posljednje vrijeme organizuju javne rasprave i tribine na temu visokog obrazovanja. Na jednoj od javnih rasprava učesnici su diskutovali o Nacrtu zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, a na drugoj o povezanosti potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini - Uloga povezujućih institucija⁸⁶.

Na javnoj raspravi na temu Nacrta zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini najviše pažnje je posvećeno reformi visokog obrazovanja i primjeni Bolonjske deklaracije, bez osvrta na planiranje upisa studenata na visokoškolske ustanove i potreba tržišta rada.

O povezanosti potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini raspravljalo se na tribini u organizaciji nevladine organizacija C. E. P. O. S. (podržana od strane Istraživačkog centra Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i od strane USAID-a), koja je za glavni cilj imala identifikaciju prilika i preduslova koji su potrebni za uspostavljanje, razvoj institucionalnog okvira za unapređenje povezanosti ekonomije i obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Tribina je obuhvatila potrebe tržišta rada po svim kvalifikacijskim strukturama.

---

⁸⁴ Izjava integrisanog Univerziteta i izjava jednog od fakulteta

⁸⁵ Podaci Zavoda za statistiku FBiH

⁸⁶ Sa prisustva javnim raspravama na temu visokog obrazovanja

4.1.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza vezano za ponudu i potražnju za visokim obrazovanjem:

- Postoje velike varijacije u definicijama zvanja istorodnih zanimanja, bez jedinstvene informatičke baze na kojim visokoškolskim ustanovama se obrazuju koja zanimanja, što komplicira kompiliranje i uporedbu statističkih podataka.
- Postoje statistike o broju diplomiranih studenata i broju nezaposlenih koje pruža Federalni zavod za zapošljavanje, kantonalne službe za zapošljavanje i Federalni zavod za statistiku. Ove informacije su na raspolaganju univerzitetima i drugim zainteresovanim subjektima. Međutim, ova statistika je, uglavnom, na općem nivou i rijetko predstavlja broj nezaposlenih po zanimanjima i to samo kvartalno, na nivou kantona. Isto tako, u zvaničnim informacijama nisu međusobno povezani broj visokoobrazovnih i broj nezaposlenih kadrova, a ne postoji prognoza potražnje na tržištu rada.
- Studentima se ne pruža dovoljno korisnih informacija za izbor obrazovanja u pogledu projekcije zapošljavanja po okončanju studija, niti mogućnostima zapošljavanja nakon konkretnog obrazovanja.
- Razmjena informacija kod svih direktnih ili indirektnih učesnika u visokom obrazovanju uglavnom je neuvezana. Ministarstva obrazovanja odobravaju planove upisa koji su više predloženi na osnovu trenutnih uslova univerziteta nego na osnovu prognoza i spoznaja šta zahtijeva tržište rada.
- Nema pouzdanih pokazatelja na koji način se koriste postojeće informacije i kako informacije ocjenjuju potencijalni korisnici.
- Ured za reviziju je došao do saznanja da postoje rijetke inicijative saradnje poslodavaca i visokoškolskih ustanova u pogledu uvođenja novih smjerova prema potrebama tržišta rada.
- Savjetodavna komisija nije formirana, iako je to zakonska obaveza Federalnog zavoda za zapošljavanje (nadležnosti Komisije opisane u Poglavlju 2.2 Izvještaja- Zavodi i službe za zapošljavanje)

4.2. Rezultati istraživanja

Ponuda i potražnja za visokim obrazovanjem može se mjeriti na različite načine. Jedan način je da se mjeri broj završenih studenata u različitim disciplinama u odnosu na stopu nezaposlenosti za određeni period nakon diplome. Visoka ili rastuća stopa nezaposlenosti može se smatrati indikacijom da postoji "prevelika produkcija", dok mala ili opadajuća stopa nezaposlenosti može značiti suprotno. Da bi Ured za reviziju ilustrirao stanje o završenim i nezaposlenim VSS kadrovima korišteni su podaci sa univerziteta, zavoda i kantonalnih službi za zapošljavanje za period 2002. do 2005. godine.

Zbog različitih standarda i praksi evidentiranja između biroa za zapošljavanje, nije uvijek bilo moguće kombinovati, sabirati i upoređivati podatke. Stoga nije bilo moguće pratiti trend porasta, ili pad broja visokoobrazovnih kadrova. Također, bilo je teško prikupiti tačan pregled institucija visokoškolskog obrazovanja koje su školovale određena zanimanja, jer su nazivi pojedinih profila dosta varirali između različitih institucija. Kako bi se prikupili pouzdani podaci, bilo je potrebno da Ured za reviziju smanji listu zanimanja. Originalni plan bio je da se dobije šira slika i provjeri jedanaest zanimanja. Ali zbog ovih prepreka, broj zanimanja morao je biti smanjen na četiri. Od četiri zanimanja, tri zanimanja se pod istim nazivom obrazuju u visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH i pod tim nazivima se evidentiraju u zavodima za zapošljavanje u Federaciji BiH. Četvrto zanimanje, je tek nakon naknadnih provjera, obuhvaćeno analizom⁸⁷.

---

⁸⁷ Prilikom pojedinačnih prikupljanja podataka za 4 zanimanja, koja su bila predmetom daljnje analize, kretanja završenih i nezaposlenih VSS kadrova ustanovljeno je da se jedno od odabranih zanimanje iz revizijskog uzorka (magistar farmacije), također evidentira pod različitim nazivima. Na evidencijama biroa za zapošljavanje pojavljuju se tri naziva: doktor farmacije, magistar farmacije i diplomirani farmaceut. U zvaničnom glasilu JU Službe za zapošljavanje KS pod nazivom „Bilten“, koji se prema navodima Službe distribuira nadležnim institucijama, koje se bave problemom nezaposlenosti, kao i postavlja na web stranicu, stoji: doktor farmacije. U naknadnim kontaktima sa Farmaceutskim fakultetom u Sarajevu revizijski tim je dobio informaciju da studenti koji završe ovaj fakultet dobiju naziv magistar farmacije i to prema Zakonu o stručnom nazivu koji se stiče na Farmaceutskom fakultetu, («Službeni list RBiH», broj 4/95), a u Standardnoj klasifikaciji zanimanja u FBiH, koju je donijela Vlada FBiH («Sl. novine FBiH», broj 22/04) ne postoji zvanje magistar farmacije. Standardna klasifikacija navodi termine: doktor farmacije, klinički farmaceut, farmaceut za ljekovito bilje, farmaceut za ispitivanje i kontrolu lijekova, farmaceut farmakoinformtičar, farmaceut u veleprodaji, doktor farmacije stažist, doktor farmacije specijalizant. Nakon izvršenih ponovnih kontakata sa službama za zapošljavanje u FBiH, koje su potvrdile da se doista radi o

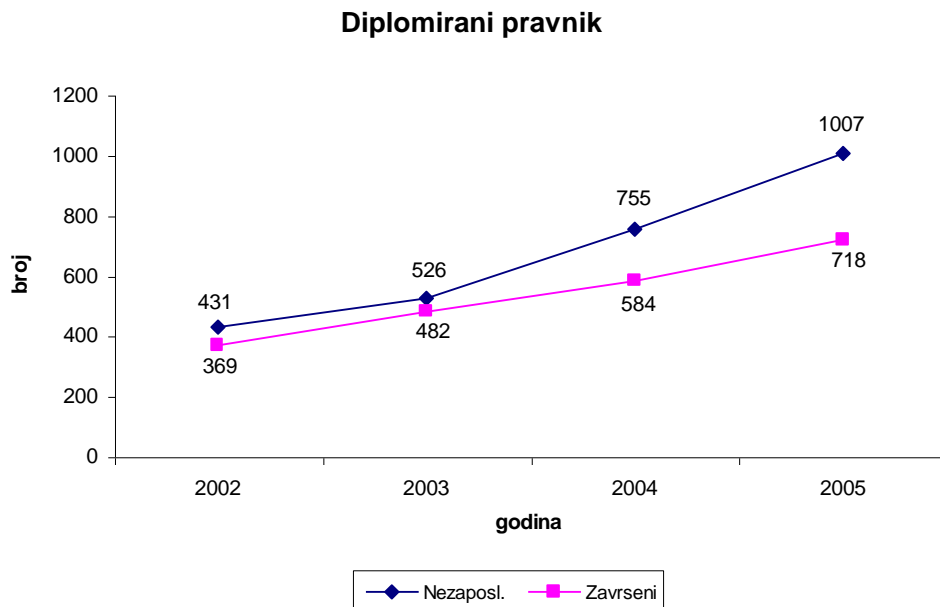
Dva zanimanja: «Diplomirani pravnik» i «Diplomirani kriminalist», su suficitarna, a dva zanimanja: «Diplomirani inženjer geodezije» i «Magistar farmacije» su deficitarna. Zanimanja su posmatrana kroz odnos završenih studenata (diplomaca) i evidentiranih na evidencijama nezaposlenih. Broj završenih studenata za posmatrani period obuhvata ukupan broj završenih za svaku kalendarsku godinu. Broj evidentiranih na službama za zapošljavanje je broj sa stanjem na 31.12. 200X godine.

Kao što se vidi iz predstojećih grafikona, mogućnost balansiranja ponude i potražnje visokog obrazovanja varira. U nekim slučajevima, stopa nezaposlenosti je visoka i povećava se, dok je u drugim slučajevima situacija više uravnotežena.

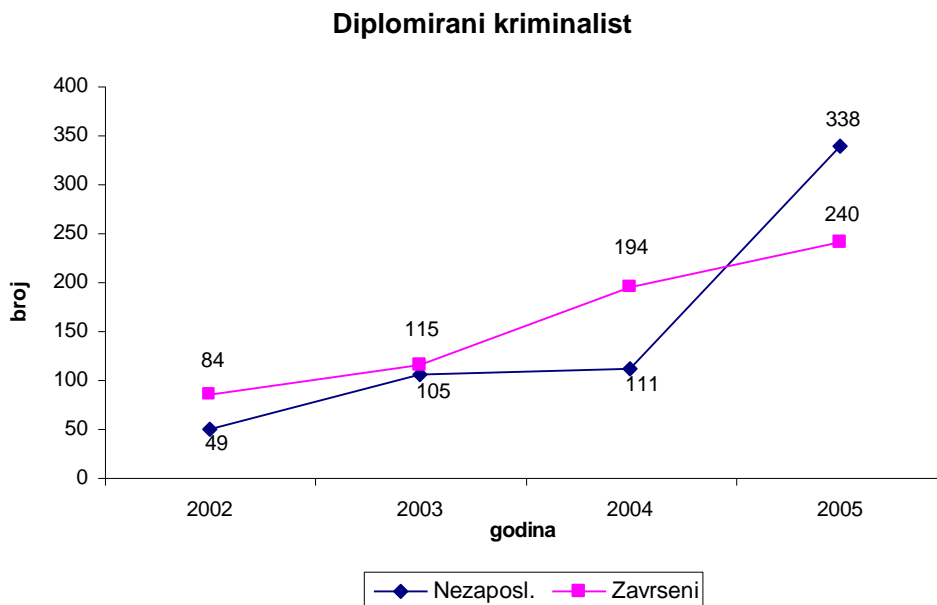
završenom studentu dodiplomskog studija Farmaceutskog fakulteta bilo je moguće koristiti podatke za revizijski uzorak.

Slika 2

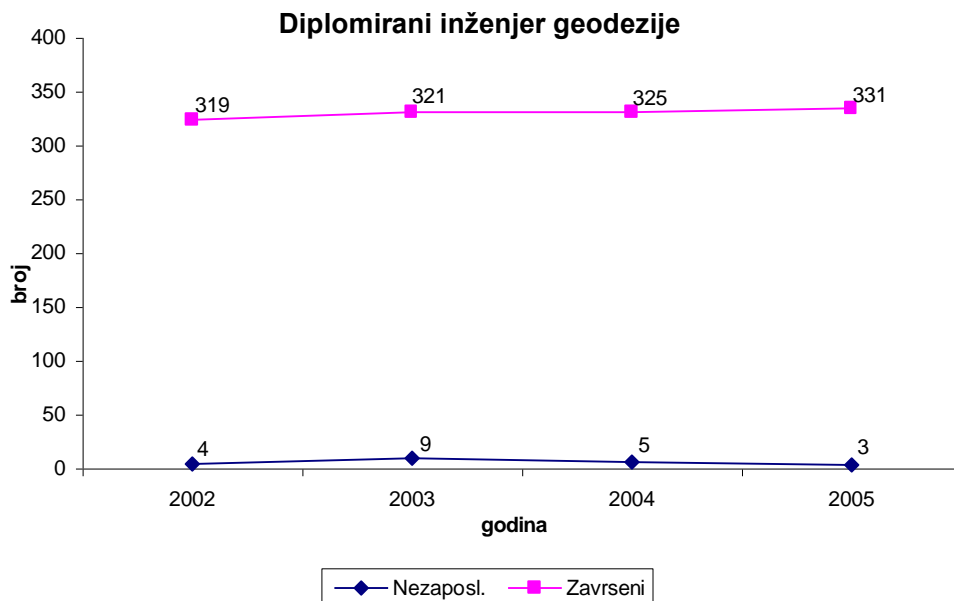
Grafički prikaz daje sliku za zanimanje «Diplomirani pravnik», iz koje se vidi da je prisutan trend rasta obje krivulje («Završeni» i «Nezaposleni») za posmatrani period od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, broj diplomiranih pravnika značajno je porastao tokom posljednjih godina, iako je stopa nezaposlenosti visoka i u porastu tokom mnogo godina. Kao posljedica toga, broj nezaposlenih je udvostručen tokom četverogodišnjeg perioda od 2002. do 2005. godine.

Slika 3

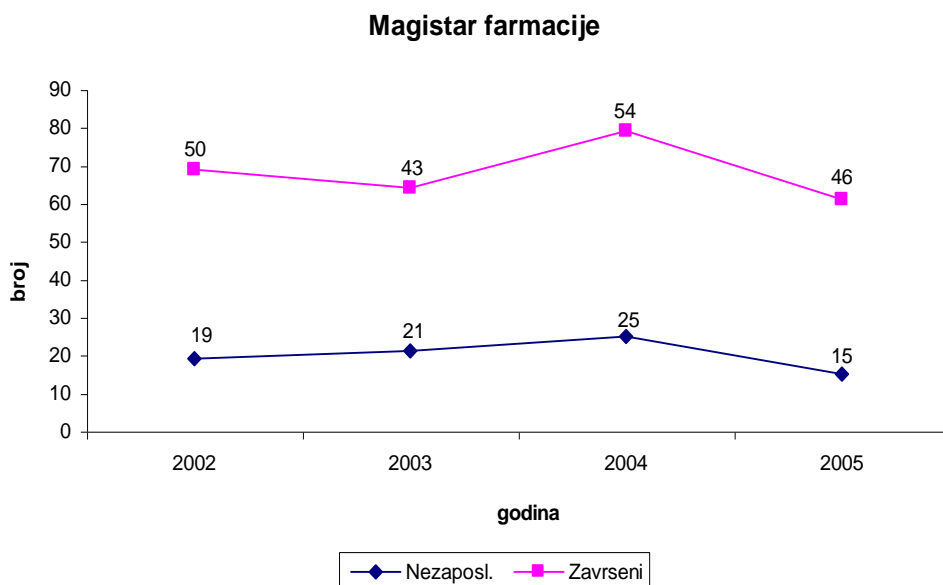
Grafički prikaz daje sliku zanimanja “Diplomirani kriminalist”, koja prikazuje trend nezaposlenih i završenih diplomiranih kriminalista za period od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, broj završenih je utrostručen od 2002. do 2005. godine, a tokom istog perioda, broj nezaposlenih je porastao više od šest puta.

Slika 4

Grafički prikaz za zanimanje «Diplomirani inženjer geodezije» daje prikaz o kretanju «Nezaposleni» i «Završeni» za period od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, stopa nezaposlenosti gotovo je nepostojeća tokom cijelog perioda, iako se broj završenih studenata nije povećao.

Slika 5

Grafički prikaz za zanimanje «Magistar farmacije» daje sliku o kretanju broja «Završeni» i «Nezaposleni» za period posmatranja od 2002. do 2005. godine. Krivulja «Završeni» u posmatranom periodu pokazuje da se broj onih koji završe studij farmacije kreće između 43 (u 2003. godini) i 54 (u 2004. godini). Sa druge strane, krivulja «Nezaposleni» ima blage oscilacije u posmatranom periodu, i pokazuje blagi pad broja evidentiranih na službama za zapošljavanje na kraju 2005. godine.

4.2.1. Sažetak nalaza

U istraživanju zanimanja Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza:

- Obzirom na dostupne statističke podatke o ponudi i potražnji visokoobrazovnih kadrova, Ured za reviziju je napravio ograničeni pregled nekoliko zanimanja. Rezultati pokazuju da postoje velike varijacije, u odnosu kako se ponuda diplomaca poklapa sa potražnjom na tržištu rada. U nekim slučajevima broj diplomaca je rastao tokom proteklih godina mada je tržište rada stagniralo. U drugim oblastima, broj diplomaca je prilično nizak mada stopa nezaposlenosti tih zanimanja izgleda niska.

5. ZAKLJUČCI

U ovom poglavlju Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH predstavlja svoje zbirne ocjene, odnosno zaključke vezano za visoko obrazovanje i upis studenata u visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine, posmatrano kroz planiranje visokog obrazovanja. Ured za reviziju daje odgovore na pitanja: da li relevantne institucije imaju dovoljno uslova da utiču na ravnotežu između ponude i potražnje VSS kadrova; da li su preduzeli odgovarajuće mjere da očuvaju siguran balans između ponude i potražnje VSS kadrova; da li odgovorni organi imaju pristup odgovarajućim i pouzdanim informacijama za svoje planiranje i monitoring, i da li studenti imaju pristup korisnim informacijama za odabir zanimanja.

5.1. Nadležne institucije nisu preduzele dovoljno mjera

Vlada Federacije BiH imala je mogućnost, da uz pomoć kompetentnih ministarstava i institucija, utiče na planiranje obrazovanja u odnosu na potražnju na tržištu rada. Kantonalne vlade i institucije iz oblasti visokog obrazovanja i zapošljavanja su također imale istu mogućnost, ali nisu adekvatno iskoristile ovu šansu.

Vlada Federacije BiH, prema onome što je Ured za reviziju ustanovio, nije preduzela dovoljno mjera u cilju poboljšanja monitoringa, niti je obavijestila Parlament Federacije BiH o sadašnjem stanju vezano za ponudu i potražnju VSS kadrova, razvoj stope nezaposlenosti različitih akademskih zanimanja, o kvalitetu postojećih sistema planiranja i monitoringa, itd. Evaluacije su rijetke, a Parlament Federacije BiH dobija malo ili nikako prijedloga od Vlade Federacije BiH o tome kako se situacija može poboljšati.

Parlament Federacije BiH i Vlada Federacije BiH, po mišljenju Ureda za reviziju, imaju mogućnost uticati i analizirati stanje u visokom obrazovanju, a time i stanje u planiranju visokog obrazovanja. Parlament Federacije BiH, putem Odbora za obrazovanje u oba doma Parlamenta Federacije BiH, ima mogućnost razmatrati o planiranju i programima razvoja u području obrazovanja, a Vlada Federacije BiH, putem nadležnog ministarstva obrazovanja, što do sada nije učinjeno. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke treba da inicira mjere za unapređenje učinka, ukoliko na primjer postoje indicije koje ukazuju na prisutne nedostatke u funkcionisanju sistema. Parlament Federacije BiH i Vlada Federacije BiH bi trebali da prate učinkovitost i razvoj oblasti obrazovanja.

Planiranje visokog obrazovanja vrši se pojedinačno u svakom kantonu i upis studenata se vrši po ustaljenoj praksi, koja je prisutna u nekoliko posljednjih godina. Svaki od kantona uređuje upisnu politiku samostalno. Pri tome se ne uzima u obzir, niti analizira koliko se u drugim kantonima upisuje studenata. Stopa nezaposlenosti između završenih studenata različitih disciplina nije previše široko razmotrena. Isto se odnosi i na potrebe tržišta rada.

Ne postoji plan upisa kao dokument kojemu je prethodila opsežna analiza zahtjeva i potreba za visokoobrazovnim kadrovima, prije davanja saglasnosti univerzitetu na otvaranje konkursa. Ono što je prezentirano u analizi studije su broj kandidata po visokoškolskim ustanovama, koji su predloženi kao preliminarne upisne kvote svakog od univerziteta. Planiranje obrazovanja prepušteno je pojedinačnim univerzitetima, odnosno kantonalnim ministarstvima obrazovanja i evidentno je da ne postoji kvalitetna sistemska veza između planiranja obrazovanja i potreba na tržištu rada. Postoji spoznaja o neadekvatnom planiranju upisa u odnosu na potrebe tržišta rada. Postojeći sistem visokog obrazovanja je kompliciran i neusaglašen.

Nije prisutna praksa da kantoni i univerziteti koordiniraju ili usuglašavaju broj studenata, koji će se upisati, tako da je tek po okončanju studija vidljivo koliki broj završenih VSS kadrova jednog profila je suficitaran, odnosno deficitaran. Univerziteti smatraju da, zbog nepostojanja strateških dokumenata razvoja i nerazvijene ekonomije, nije moguće vršiti pravilno planiranje visokog obrazovanja.

Prema ocjeni Ureda za reviziju institucija u Federaciji BiH, nije posvećena dovoljna pažnja planiranju obrazovanja na svim nivoima i upis studenata vrši se na tradicionalan način, po ustaljenoj praksi iz godine u godinu, iako je Bosna i Hercegovina istakla važnost reforme visokog obrazovanja i u segmentu politike upisivanja. Mnogi smatraju da se nadležnosti u pogledu planiranja upisa preklapaju i da oni nisu direktno nadležni. Međutim, Ured za reviziju smatra da se u postojećim okolnostima planiranje upisa može izvršavati na efikasniji i efektivniji način. Nadležne institucije izvršavanjem zadataka iz svoje nadležnosti i međusobnim koordiniranjem mogu poboljšati planiranje upisa studenata u odnosu na potrebe tržišta rada.

Nadležne institucije nisu preduzele korake s ciljem pružanja pomoći prilikom stvaranja uslova u kojima se može implementirati Bolonjski proces i vršiti nadzor nad provođenjem istoga. Ovaj proces se odvija različito od kantona do kantona. U onim kantonima u kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija, ista se uglavnom odnosi na studijske cikluse, gdje također postoje neusaglašenosti.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje i ne postoje analize tržišta rada, prije utvrđivanja plana upisa. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, kroz Standarde i normative i kroz aktivnosti Sektora za visoko obrazovanje, imalo je mogućnost uticaja i na samo planiranje visokog obrazovanja. Sektor za visoko obrazovanje Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke treba da saraduje sa nadležnim kantonalnim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja i koordinira međuuniverzitetsku saradnju sa ciljem reforme sistema visokog obrazovanja. Sama činjenica da se u Federaciji odlučuje na 11 mjesta o visokom obrazovanju i da su propisi na nivou kantona neusaglašeni, ukazuje na zaključak da je planiranje upisa studenata neadekvatno i neusaglašeno sa potrebama tržišta rada.

Neadekvatnom i neusaglašenom planiranju upisa studenata doprinosi i činjenica da su Standardi i normativi doneseni samo u tri kantona i to u 2006. godini, s obavezom njihove postupne primjene na javne univerzitete u narednih nekoliko godina i to po fazama. U postojećoj strukturi obrazovanja svaki od kantonalnih ministarstava vrši slobodnu procjenu broja studenata (uglavnom prihvaćajući prijedlog univerziteta) koji će se upisati na prvu godinu studija.

U situaciji kada ne postoje državni, federalni i u većini kantonalni strateški planovi ekonomskog razvoja i politike zapošljavanja, niti strateški planovi razvoja visokog obrazovanja ni na jednom nivou, nije moguće izvršiti pravilnu procjenu potreba za određenom vrstom kadrova, koji će nakon okončanja studija moći naći zaposlenje. Nedostatak procjene za potrebama određenog profila zanimanja dovodi do neadekvatnog planiranja obrazovanja. Također, niti jedan kanton nije donio kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja, koji bi mogli uticati na planiranje broja upisa studenata na visokoškolske ustanove. U nedostatku svih navedenih obvezujućih dokumenata evidentno je da pretpostavke za pravilno planiranje upisa studenata nisu ispunjene ni u jednom kantonu u Federaciji BiH. Također se ne vrši adekvatan nadzor u segmentu planiranja visokog obrazovanja, pa tako ni nad resursima koji se izdvajaju za te namjene.

5.2. Razmjena informacija nije adekvatna i kvalitetna

Informacije o planiranju visokog obrazovanja i potrebama tržišta rada nisu adekvatne. Prema ocjenama Ureda za reviziju, nedovoljno je informacija koje bi pomogle i doprinijele adekvatnom planiranju upisa, a njihov sadržaj je, uglavnom, statističkog karaktera i daju samo broj završenih i nezaposlenih VSS kadrova u ukupnom broju. Samo pojedini

kantoni kvartalno objavljuju podatke o broju nezaposlenih VSS kadrova po zanimanjima. Razmjena informacija između učesnika, koji su bili obuhvaćeni revizijom, nije na zadovoljavajućem nivou. Informativne baze podataka uglavnom ni ne postoje, a i one koje postoje, nisu međusobno povezane, što dodatno komplicira pristup podacima.

Prisutan je nedostatak komunikacije između institucija nadležnih za visoko obrazovanje, službi za zapošljavanje i poslodavaca. Postojeće informacije se ne razmjenjuju u dovoljnoj mjeri. Informacije prema budućim studentima, također su oskudne i daju samo pregled visokoškolskih ustanova i broja studenata koji će se upisati na prvu godinu studija. Podaci u informacijama su statistički nepouzdati i dijelom neusaglašeni. Tako da studentima ne daju dovoljno korisnih informacija za izbor obrazovanja, kao ni informacija o mogućnosti zapošljavanja nakon konkretnog obrazovanja. Diplomci su uglavnom prepušteni na samoinicijativno traženje zaposlenja.

Ne postoje pokazatelji da raspoložive informacije analiziraju nadležne institucije iz oblasti visokog obrazovanja, bilo na kantonalnom bilo na federalnom nivou. Kvalitet i korisnost postojećih informacija nije evaluiran od strane odgovornih organa. Ured za reviziju je ustanovio da ne postoji iskreni interes za bolju saradnju, komunikaciju i razmjenu informacija. To i kantonima i relevantnim federalnim ministarstvima i univerzitetima otežava objedinjavanje podataka i dobivanje opće slike postojećeg stanja, tj. razvoja efektivnih sistema monitoringa. Pored toga, ne postoji sveobuhvatna i adekvatna informatička baza podataka na svim nivoima obuhvaćenim revizijom. Ured za reviziju objavljuje, (Dodatak III Izvještaja), spisak članica svih visokoškolskih ustanova u Federacije BiH i broj upisanih studenata u Federaciji BiH u akademskoj 2005/2006. godini koji je prikupljen iz više izvora. (Primjer različitosti u evidencijama kod jednog univerziteta opisan je u Poglavlju 4.1. Izvještaja- Pristupačne informacije i razmjena informacija).

Ured za reviziju je također konstatovao da nisu usklađeni nazivi zanimanja, odnosno stručnih naziva u Federaciji BiH između Zakona o stručnom nazivu (primjer Farmaceutskog fakulteta), Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja Federacije BiH (kao obavezan standard), koju je donijela Vlada Federacije BiH, diploma koje se izdaju na univerzitetima i evidencija na službama za zapošljavanje. Ovako neusklađeni podaci otežavaju korištenje, upoređivanje i analizu podataka, tako da ne mogu predstavljati adekvatan i pouzdan izvor, a time ni kvalitetne informacije za planiranje visokog obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada.

6. PREPORUKE

Preporuke Ureda za reviziju usmjerene su prvenstveno Vladi Federacije BiH i Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke. Nedostatke u pravilnom planiranju upisa koje je Ured za reviziju ustanovio trebali bi se rješavati na federalnom nivou, kako bi se smanjio rizik neefikasne upotrebe resursa.

Preporuke su također usmjerene kantonalnim vladama, kantonalnim ministarstvima obrazovanja i univerzitetima, kao učesnicima u visokom obrazovanju, u cilju poboljšanja situacije, s aspekta njihove nadležnosti.

S druge strane, preporuke se odnose na zavode i službe za zapošljavanje u Federaciji BiH u pogledu pružanja informacija i davanja mišljenja u vezi politike zapošljavanja i saradnje sa obrazovnim institucijama.

Preporuke za federalni nivo

- *Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažuje na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja.*

Preporuka Ureda za reviziju je da se Vlada Federacije BiH, putem nadležnih federalnih ministarstava i institucija, aktivnije uključi na stvaranju preduslova za adekvatno i pravilno planiranje visokog obrazovanja spram potreba tržišta rada, kako bi se postigla poboljšanja u postojećem sistemu obrazovanja. Na nivou Federacije BiH potrebno je donijeti smjernice ekonomskog razvoja kao osnov za strategiju razvoja visokog obrazovanja i zapošljavanja. Potrebno je dati smjernice za harmonizaciju propisa iz oblasti visokog obrazovanja i uspostaviti jasan sistem monitoringa. O preduzetim aktivnostima Vlada Federacije BiH treba da obavijesti Parlament Federacije BiH.

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnom nivou, kako bi se imao bolji uvid u način funkcionisanja sistema planiranja*

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke treba da u okviru datih mu ovlaštenja donese Standarde i normative za visoko obrazovanje, zatim

da, kao supotpisnik Bolonjske deklaracije, prati implementaciju Bolonjskog procesa. Kroz aktivnije djelovanje postojećeg Sektora za visoko obrazovanje i Inspektorata, Federalno ministarstvo treba da vrši upravne, stručne i druge poslove i zadatke koji se odnose na visoko obrazovanje, računajući i pojačanu saradnju sa kantonalnim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja. Federalno ministarstvo treba da saraduje sa univerzitetima u cilju reforme sistema visokog obrazovanja. Ured za reviziju preporučuje da se na federalnom nivou ustanovi registar svih visokoškolskih ustanova s ciljem raspolaganja podataka o broju studenata koji studiraju u Federaciji BiH i koji završe studij.

Preporučuje se da se na federalnom nivou donesu procedure za vršenje nadzora, jer prisutna je i spoznaja da je izostalo vršenje nadzora u gotovo svim segmentima visokog obrazovanja. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke o svojim aktivnostima treba obavještavati Vladu Federacije BiH.

- *Razviti sistem planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na tržište rada.*

Na federalnom nivou potrebno je ustanoviti sistem prognoziranja potreba VSS kadrova, koji treba biti usklađen sa ekonomskim-strateškim planovima razvoja Federacije BiH i strateškim planovima razvoja visokog obrazovanja. Za prognoziranje potreba VSS kadrova neophodan je angažman svih relevantnih institucija, (poslodavci, privredne komore, zavodi i službe za zapošljavanje, ministarstva obrazovanja i univerziteta), koji u zajedničkoj saradnji mogu približno projicirati potrebe za visokoobrazovnim kadrovima. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, na osnovu tih informacija, treba da saraduje sa kantonalnim ministarstvima obrazovanja i daje smjernice kantonalnim ministarstvima obrazovanja, univerzitetima i njihovim članicama, prije izrade prijedloga plana upisa studenata.

- *Poboljšati kvalitet informacija, uspostaviti pouzdan statistički sistem informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive*

Neophodno je ustanoviti informatičku bazu podataka kod svih učesnika u visokom obrazovanju i u službama za zapošljavanje, kako bi se olakšao pristup informacijama i poboljšala međusobna komunikacija i saradnja između korisnika informacija. Potrebno je uskladiti nazive

zanimanja, odnosno stručnih naziva u Federaciji BiH između Zakona o stručnom nazivu (primjer Farmaceutskog fakulteta), Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja Federacije BiH (kao obavezan standard) koju je donijela Vlada Federacije BiH, diploma koje se izdaju na univerzitetima i evidencija na službama za zapošljavanje. Neusklađeni podaci otežavaju korištenje, upoređivanje i analizu podataka, tako da ne mogu predstavljati adekvatan i pouzdan izvor, a time ni kvalitetne informacije za planiranje visokog obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada.

- *Podstaći saradnju između svih direktnih i indirektnih učesnika u visokom obrazovanju na svim nivoima.*

Saradnja treba da bude usmjerena na razmjenu i korištenje informacija s ciljem uspostavljanja realnog planiranja visokog obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada. Informacije treba da analiziraju i razmjenjuju svi direktni i indirektni učesnici koji su uključeni u visoko obrazovanje, kao i budući studenti kod opredjeljenja zanimanja i diplomci kod odabira posla. Podatke i informacije o stanju nezaposlenosti VSS kadrova, broju studenata koji studiraju, broju završenih studenata, iskazane potrebe poslodavaca za VSS kadrovima, demografska kretanja i druge bitne podatke za planiranje obrazovanja, neophodno je da objedine nadležna resorna ministarstva i institucije i dostave ih Vladi Federacije BiH, koja treba da daje smjernice i predlaže mjere za poboljšanje planiranja visokog obrazovanja i zapošljavanja.

Preporuke za nivo kantona i univerziteta

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na kantonalnom i univerzitetskom nivou, kako bi se omogućilo praćenje funkcionisanja sistema planiranja visokog obrazovanja*

Kantonalne vlade trebaju biti više angažovane prilikom utvrđivanja plana upisa studenata i od nadležnog kantonalnog ministarstva zahtijevati sveobuhvatniji prijedlog plana upisa, a ne samo broj kandidata za upis, koji im dostavi kantonalno ministarstvo obrazovanja.

Kantoni treba da donesu strateške planove razvoja visokog obrazovanja, standarde i normative za visoko obrazovanje i kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja vodeći računa o međukantonalnoj usaglašenosti istih. Kantonalna ministarstva obrazovanja

treba da imaju jaču saradnju sa univerzitetima u smislu davanja smjernica za pravilno planiranje upisa, a u odnosu na potrebe tržišta rada. Prilikom davanja saglasnosti na plan upisa potrebno je da se koriste podacima službi za zapošljavanje, privrednih komora i zahtjeva poslodavaca. Također je potrebno da kantonalna ministarstva obrazovanja donesu procedure o vršenju nadzora u domenu planiranja visokog obrazovanja. Univerziteti (u nedostatku strateških dokumenata razvoja visokog obrazovanja i zapošljavanja, kao i smjernica za planiranje) prilikom pripremanja prijedloga plana upisa trebaju izvršiti detaljnu analizu stanja nezaposlenih visokoobrazovnih kadrova koristeći se podacima službi za zapošljavanje i zahtjeva poslodavaca.

- *Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti osnova za poboljšanje planiranja*

U cilju poboljšanja planiranja upisa neophodno je prikupiti i objediniti već postojeće podatke i informacije o VSS kadrovima, sa kojima raspolažu univerziteti, ministarstva obrazovanja u Federaciji BiH, zavodi i službe za zapošljavanje, asocijacije poslodavaca, privredne komore, statistički zavodi, unije studenata. Ove informacije je potrebno analizirati na nivou kantona i univerziteta i o tome informisati nadležna tijela na nivou Federacije BiH. Nakon analize, Ured za reviziju preporučuje da nadležna tijela kantona daju smjernice za unapređenje i izradu nedostajućih informacija u cilju postizanja kvalitetnog okvira, koji bi bio preduslov za pravilno i realno planiranje visokog obrazovanja na nivou Federacije BiH. Također, Ured za reviziju preporučuje da se podaci i informacije usaglase da bi bili uporedivi, kako na kantonalnom tako i na federalnom nivou. Na taj način bi se moglo uticati i na kvalitet i adekvatnost svih relevantnih informacija za planiranje visokog obrazovanja.

6.1. Sažetak preporuka:

Federalni nivo

- *Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažuje na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja.*
- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnom nivou, kako bi se imao bolji uvid u način funkcionisanja sistema planiranja*
- *Razviti sistem planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na tržište rada.*
- *Poboljšati kvalitet informacija, uspostaviti pouzdan statistički sistem informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive.*
- *Podstaći saradnju između svih direktnih i indirektnih učesnika u visokom obrazovanju na svim nivoima.*

Nivo kantona i univerziteta

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na kantonalnom i univerzitetskom nivou, kako bi se omogućilo praćenje funkcionisanja sistema planiranja visokog obrazovanja.*
- *Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti osnova za poboljšanje planiranja.*

Voda Tima:

Zineta Redžepagić

Članovi Tima:

Katica Lovrić

Almira Lepara

DODACI IZVJEŠTAJU

DODATAK I

Stanje nezaposlenosti u Federaciji BiH i u kantonima (ukupno nezaposleni i VSS nezaposleni)

Agencija za rad i zapošljavanje u Bosni i Hercegovini objavila je da je u Bosni i Hercegovini čak 44,38% nezaposlenih i da je na evidencijama za zapošljavanje u BiH evidentirano 508.039 osoba, a od toga u Federaciji BiH je 347.478 (januar 2006)⁸⁸. Prema podacima iste Agencije 30.11.2006.godine bilo je 521.162 nezaposlenih osoba u BiH, a od toga u Federaciji 360.469. Od januara 2006. do novembra 2006.godine u Federaciji BiH je došlo do porasta nezaposlenih osoba za 12.991.

Federalni zavod za statistiku objavio je podatke za Federaciju Bosne i Hercegovine o prosječnom⁸⁹ broju zaposlenih i nezaposlenih osoba za 2004., 2005., i 2006. godinu.

	<u>2004.</u>	<u>2005.</u>	<u>2006.</u>
Broj zaposlenih	388.310	388.418	389.601
Broj nezaposlenih	315.847	338.270	355.102

Od ukupnog broja nezaposlenih osoba svih profila u Federaciji BiH, visokoobrazovnih kadrova na evidencijama biroa za zapošljavanje u januaru 2006. godine bilo je 6.195, a u novembru iste godine 7.037 i za samo deset mjeseci predstavlja povećanje za 13,59%.

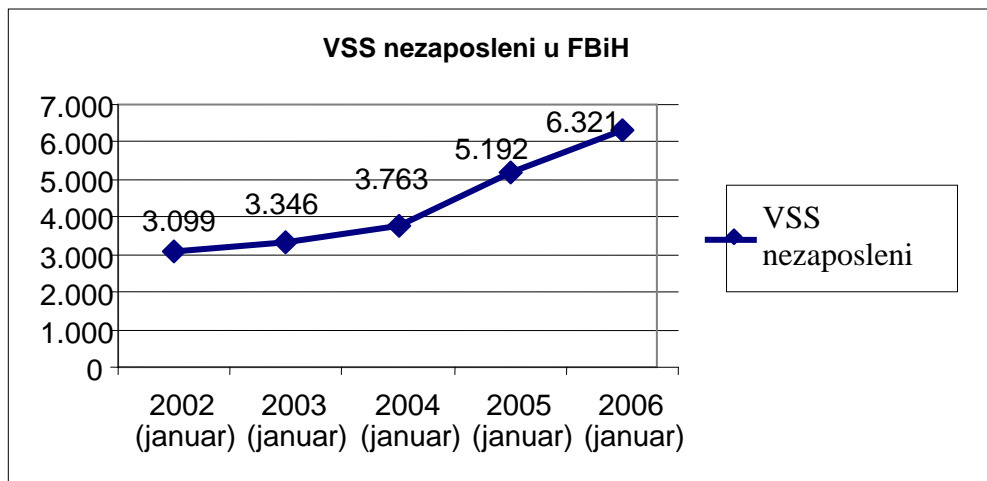
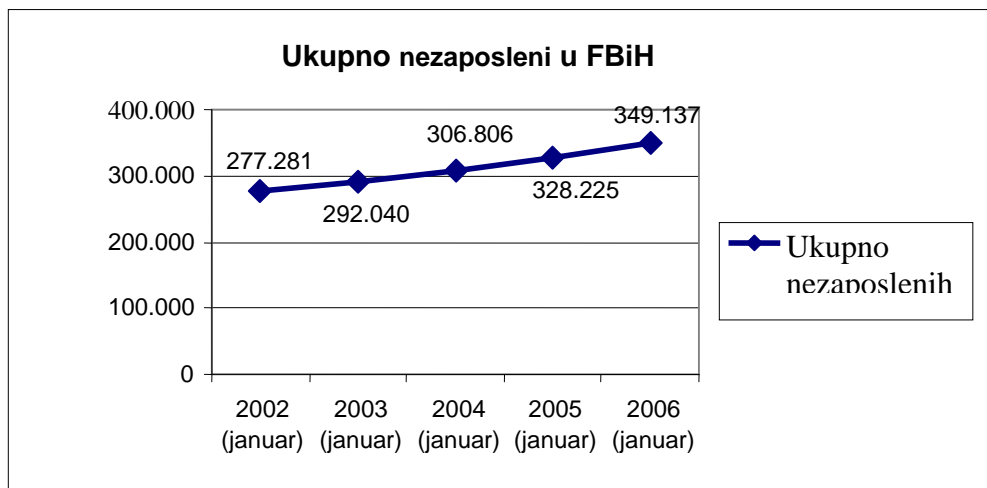
U slijedećim tabelama i grafikonima Ured za reviziju daje pregled nezaposlenih u Federaciji BiH i u kantonima za period 2002.od 2006.godine.

⁸⁸ Podaci Agencije za rad i zapošljavanje BiH sa stanjem 31.01.2006. godine. Podaci o nezaposlenim osobama nisu upoređivani sa ukupnim brojem stanovništva u FBiH obzirom da je zadnji popis stanovništva na nivou BiH izvršen 1991. godine.

⁸⁹ Godišnji prosjek je izračunat kao aritmetička sredina mjesečnih stanja

PREGLED NEZAPOSLENIH U FBiH (2002-2006.)

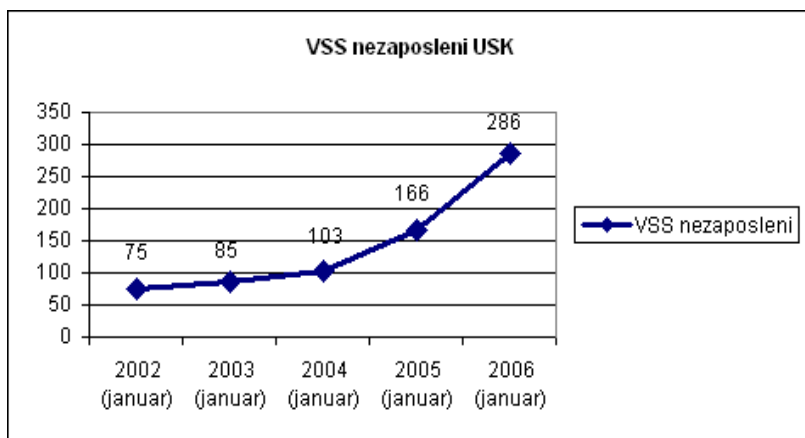
Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	3.099	100	277.281	100
2003 (januar)	3.346	107,97	292.040	105,32
2004 (januar)	3.763	121,43	306.806	110,65
2005 (januar)	5.192	167,54	328.225	118,37
2006 (januar)	6.321	203,97	349.137	125,91

PREGLED NEZAPOSLENIH PO KANTONIMA

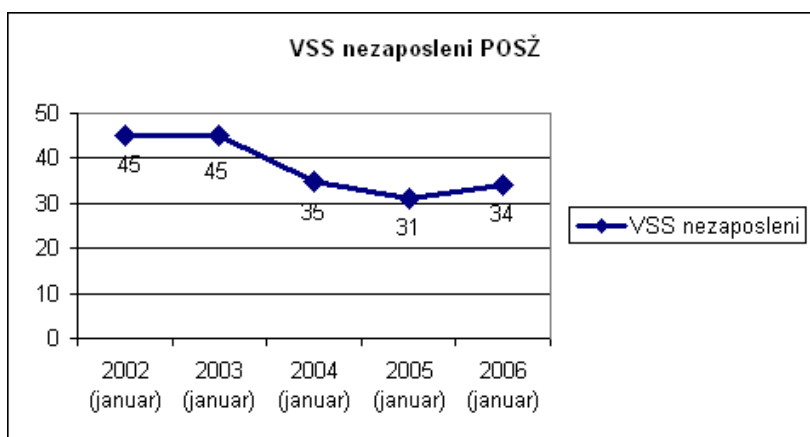
(Zvanični podaci FZZZ objavljeni u januaru, a odnose se na decembar prethodne godine)

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	75	100	27.527	100
2003 (januar)	85	113,33	29.045	105,51
2004 (januar)	103	137,33	30.395	110,42
2005 (januar)	166	221,33	33.093	120,22
2006 (januar)	286	381,33	36.617	133,02

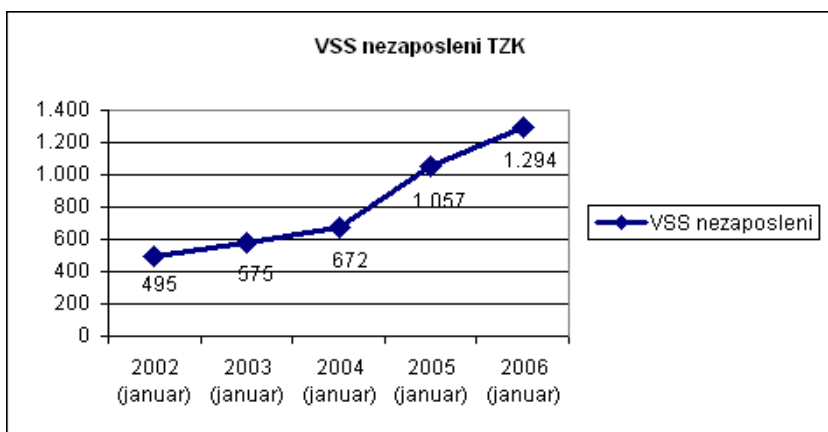
2.POSAVSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	45	100	5.188	100
2003 (januar)	45	100,00	5.124	98,77
2004 (januar)	35	77,78	5.403	104,14
2005 (januar)	31	68,89	5.723	110,31
2006 (januar)	34	75,56	6.013	115,90

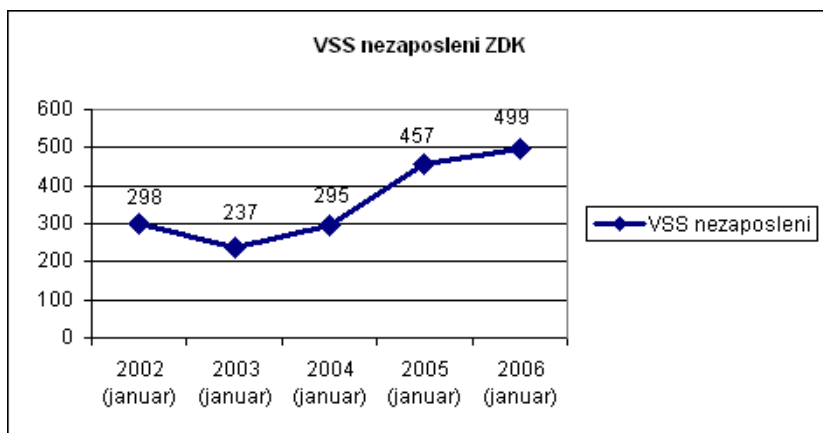
3.TUZLANSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	495	100	74.033	100
2003 (januar)	575	116,16	72.709	98,21
2004 (januar)	672	135,76	76.204	102,93
2005 (januar)	1.057	213,54	80.167	108,29
2006 (januar)	1.294	261,41	84.597	114,27

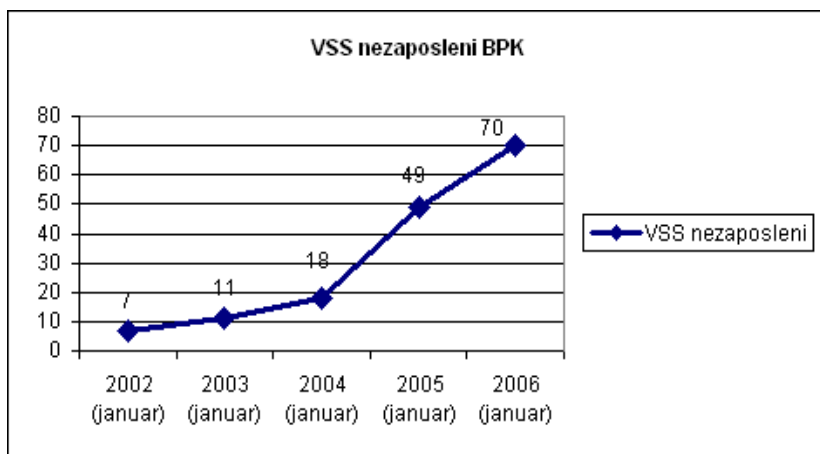
4.ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	298	100	55.322	100
2003 (januar)	237	79,53	58.254	105,30
2004 (januar)	295	98,99	60.548	109,45
2005 (januar)	457	153,36	63.186	114,21
2006 (januar)	499	167,45	68.409	123,66

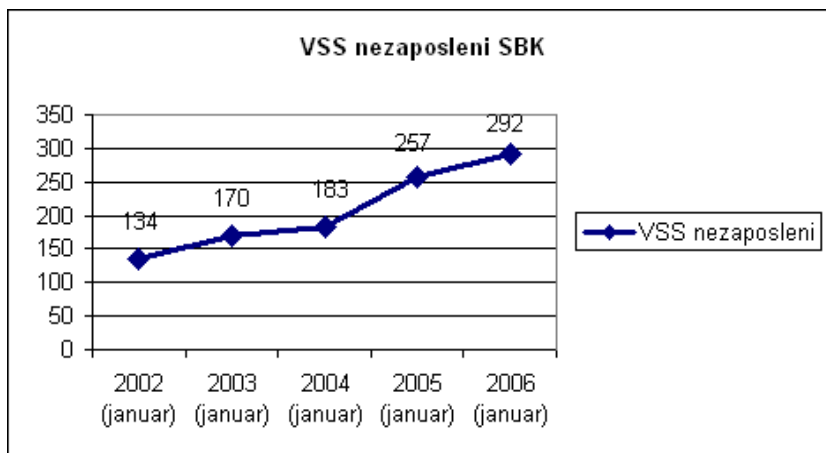
5. BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	7	100	2.929	100
2003 (januar)	11	157,14	3.703	126,43
2004 (januar)	18	257,14	4.186	142,92
2005 (januar)	49	700,00	4.567	155,92
2006 (januar)	70	1.000,00	4.816	164,42

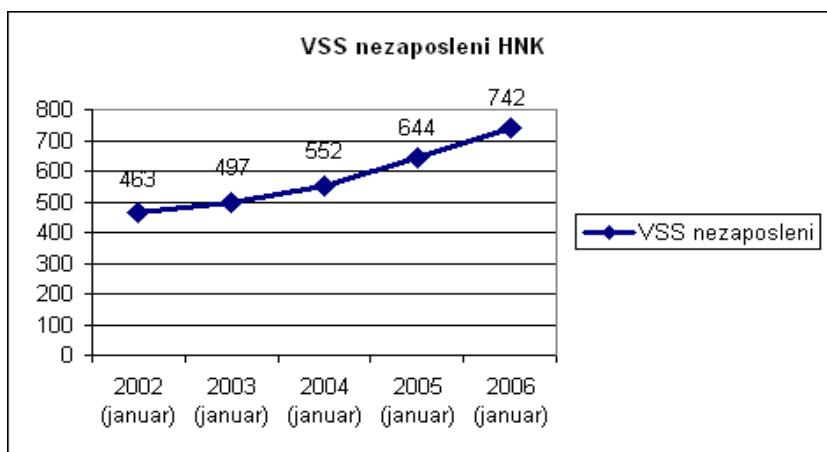
6. SREDNJOBOSANSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	134	100	26.019	100
2003 (januar)	170	126,87	30.492	117,19
2004 (januar)	183	136,57	32.418	124,59
2005 (januar)	257	191,79	36.451	140,09
2006 (januar)	292	217,91	38.065	146,30

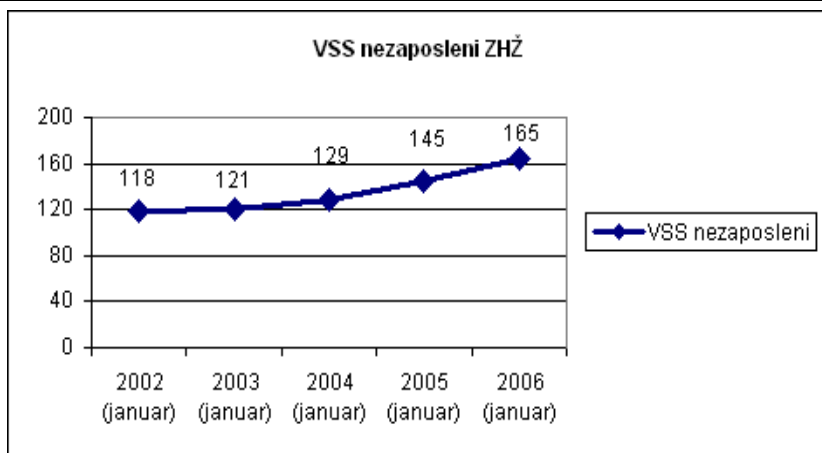
7. HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	463	100	20.886	100
2003 (januar)	497	107,34	22.596	108,19
2004 (januar)	552	119,22	24.016	114,99
2005 (januar)	644	139,09	25.436	121,78
2006 (januar)	742	160,26	26.835	128,48

8. ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON

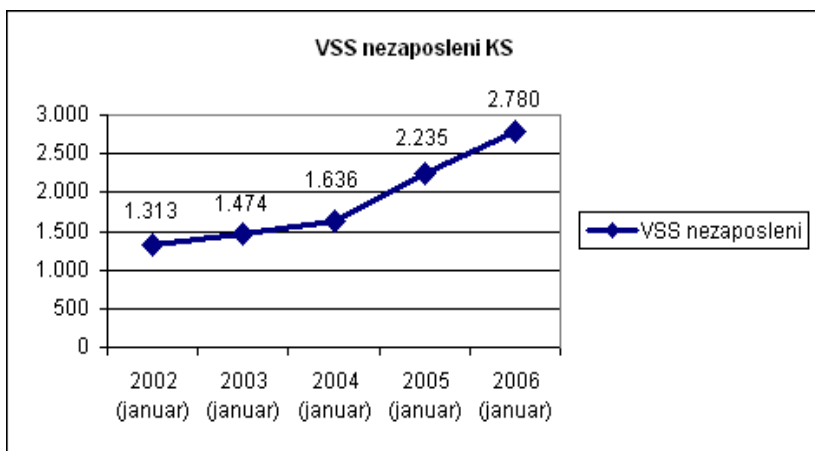
Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	118	100	6.828	100
2003 (januar)	121	102,54	6.807	99,69
2004 (januar)	129	109,32	6.758	98,97
2005 (januar)	145	122,88	7.563	110,76
2006 (januar)	165	139,83	8.063	118,09

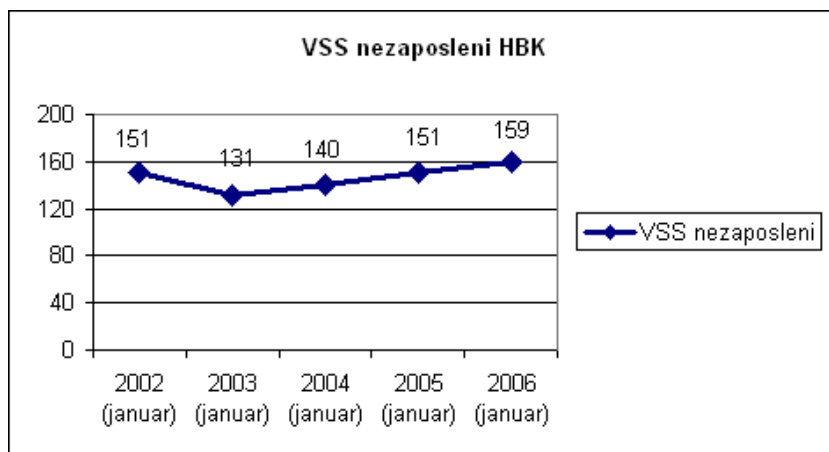
9.KANTON SARAJEVO

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	1.313	100	52.263	100
2003 (januar)	1.474	112,26	56.811	108,70
2004 (januar)	1.636	124,60	59.899	114,61
2005 (januar)	2.235	170,22	64.239	122,91
2006 (januar)	2.780	211,73	67.772	129,67

10.KANTON 10

Godina	VSS nezaposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno nezaposleni	Indeks ukupno nezaposleni /2002
2002 (januar)	151	100	6.286	100
2003 (januar)	131	86,75	6.499	103,39
2004 (januar)	140	92,72	6.979	111,02
2005 (januar)	151	100,00	7.800	124,09
2006 (januar)	159	105,30	7.950	126,47

DODATAK II

Ured za reviziju daje pregled procesa davanja saglasnosti na upis studenata u prvu godinu studija po kantonima, kako je predviđeno regulativom i kako se u stvarnosti odvija taj proces.

- U Kantonu Sarajevo po Zakonu⁹⁰ Kantonalno ministarstvo obrazovanja i nauke treba da da saglasnost na konkurs za upis studenata. Stvarno stanje je da Vlada svojim Zaključkom usvaja plan upisa studenata i zadužuje Kantonalno ministarstvo da da saglasnost Univerzitetu da objavi konkurs⁹¹. Vlada kantona po Zakonu⁹² utvrđuje broj kandidata koji samostalno plaćaju troškove studiranja i visinu troškova studija za studente koji će se finansirati iz budžeta kantona. Istim zakonom regulisano je da broj kandidata koji će se finansirati iz budžeta kantona utvrđuje Ministarstvo obrazovanja na prijedlog Univerziteta, u skladu sa planom upisa studenata i u skladu sa prostornim i kadrovskim uslovima i uslovima opremljenosti visokoškolske ustanove. Kantonalno ministarstvo nije predočilo dokument o davanju saglasnosti, a prezentovalo je Zaključak Vlade kantona kojim zadužuje Ministarstvo obrazovanja Kantona Sarajevo da da saglasnost Univerzitetu u Sarajevu da objavi Konkurs o upisu.

- U Zeničko-dobojskom kantonu po Zakonu⁹³ Odluku o upisu donosi Univerzitet uz saglasnost osnivača. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij broj redovnih studenta, broj vanrednih studenata, troškovi studija, odnosno visina participacije studenata u troškovima studija. Stvarno stanje je da Univerzitet u Zenici dostavlja zahtjev Kantonalnom ministarstvu obrazovanja za saglasnost na plan upisa. U prilogu dostavlja Odluku Senata Univerziteta, Konkurs za upis, Odluku o kriterijima za upis (redosljed prijema kandidata po bodovima), plan upisa studenata u prvu godinu studija. Vlada Zaključkom na prijedlog Kantonalnog ministarstva obrazovanja daje saglasnost na plan upisa na prvu godinu studija.

- U Tuzlanskom kantonu Univerzitet upisuje studente u prvu godinu studija prema raspoloživim kapacitetima, a na osnovu odluke o upisu. Kapacitet Univerziteta za upis na redovni i vanredni studij utvrđuje

---

⁹⁰ Član 55. Zakona o visokom obrazovanju KS

⁹¹ Zaključak Vlade kantona

⁹² Član 55. Zakona o visokom obrazovanju KS

⁹³ Zakon o visokom obrazovanju ZDK

Univerzitet. Odluku o upisu donosi Univerzitet uz prethodnu saglasnost osnivača. Odluku o upisu Javni univerzitet donosi uz prethodnu saglasnost Vlade kantona. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij broj redovnih studenata, broj vanrednih studenata, troškovi studija, odnosno visina participacije studenata u troškovima studija. Na osnovu odluke o upisu Univerzitet raspisuje Konkurs za upis studenata u prvu godinu dodiplomskog studija za sve studijske profile⁹⁴. Stvarno stanje upisa studenata nije moguće prikazati zbog činjenice da ni Kantonalno ministarstvo ni Univerzitet nisu predočili proceduru na traženje Ureda za reviziju.

- U Unsko-sanskom kantonu Konkurs za upis studenata u prvu godinu dodiplomskog studija objavljuje Univerzitet, zajednički za sve visokoškolske ustanove uz prethodnu saglasnost Kantonalnog ministarstva obrazovanja. Elemente Konkursa (broj kandidata za upis kao redovnih i vanrednih studenata, broj redovnih studenata iz Federacije BiH i BiH koji ne plaćaju troškove studija za prvu godinu studija i visinu troškova studija za ostale studente) utvrđuje Skupština kantona⁹⁵. Stvarno stanje je da Univerzitet u Bihaću dostavlja plan upisa Kantonalnom ministarstvu obrazovanja i nauke. Saglasnost na plan upisa svojim Zaključkom donosi Vlada kantona koja istim zaključkom nalaže Kantonalnom ministarstvu obrazovanja staranje o izvršenju zaključka. Kantonalno Ministarstvo obrazovanja Univerzitetu dostavlja Zaključak Vlade o saglasnosti na plan upisa.

- U Hercegovačko-neretvanskom kantonu, Sveučilište Mostar upisuje studente prema kapacitetu Sveučilišta, a na osnovu odluke o upisu. Kapacitet Sveučilišta utvrđuje Sveučilište uz suglasnost Kantonalnog ministarstva obrazovanja. Odluku o upisu donosi Sveučilište. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij: broj redovnih studenata koji studiraju uz potporu Ministarstva, broj redovnih studenata koji sami plaćaju svoj studij, te broj vanrednih studenata⁹⁶. Stvarno stanje je da odluku o upisu studenata donosi Sveučilište uz saglasnost Kantonalnog ministarstva prosvjete nauke kulture i sporta, i istovremeno uz saglasnost Kantonalnog ministarstva obrazovanja slijedećih kantona: Hercegovačko-neretvanski kanton, Kanton Zapadnohercegovački, Kanton Posavski, Herceg-bosanski kanton i Srednjobosanski kanton⁹⁷.

---

⁹⁴ Zakon i izmjene i dopune zakona o visokom obrazovanju Tuzlanskog kantona

⁹⁵ Zakon o Univerzitetu u Bihaću

⁹⁶ Zakon o Sveučilištu u Mostaru, 1994., „Narodni list HRZHB“

⁹⁷ Izjava Sveučilišta Mostar

- U Hercegovačko-neretvanskom kantonu, Univerzitet Džemal Bijedić Mostar elemente Konkursa za upis (broj kandidata ...) ⁹⁸ utvrđuje Republički javni fond za visoko obrazovanje, dok elemente Konkursa (osnove i mjerila za utvrđivanje redoslijeda...) ⁹⁹ utvrđuje visokoškolska ustanova. Broj kandidata za upis utvrđuje Republički javni fond na prijedlog Univerziteta u skladu sa prostornim, kadrovskim i uslovima opremljenosti visokoškolske ustanove. Konkurs za upis studenata u prvu godinu studija objavljuje Univerzitet uz prethodnu saglasnost Republičkog organa uprave nadležnog za poslove obrazovanja. Stvarno stanje je da Univerzitet od kantonalnog Ministarstva obrazovanja traži davanje saglasnosti na plan upisa studenata. Kantonalno Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta daje saglasnost na plan upisa studenata u prvu godinu studija.

Iz dokumentacije univerziteta (na primjeru tri univerziteta) prikazuje se mogućnost utjecaja stručnih organa univerziteta na donošenje plana upisa:

-Stručni organ univerziteta (Senat, Nastavno-naučno vijeće), između ostalog, ima mogućnost da na prijedlog visokoškolskih ustanova i uz saglasnost osnivača utvrđuje kriterije i provodi postupak upisa studenata i da predlaže Standarde i normative visokog obrazovanja ¹⁰⁰. Senat Univerziteta utvrđuje plan i kriterije za upis studenata na prijedlog članica Univerziteta, a kada osnivač Univerziteta potvrdi plan upisa, objavljuje Konkurs za upis studenata i stara se za njegovo provođenje ¹⁰¹.

-Savjet Univerziteta, između ostalog, odlučuje o pitanjima upisa studenata koji ulaze u djelokrug Univerziteta ¹⁰².

---

⁹⁸ Elementi konkursa: broj kandidata za upis kao redovnih i vanrednih studenata, posebno za kandidate sa završenim srednjim obrazovanjem u RBiH i državljani RBiH, strani državljani i lica bez državljanstva sa završenim srednjim obrazovanjem u inostranstvu, broj redovnih studenata državljana RBiH koji ne plaćaju troškove studija za prvu godinu studija; visinu troškova studija za ostale studente

⁹⁹Elementi konkursa: osnove i mjerila za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis; način provjere znanja i sposobnosti kandidata za odgovarajući studij i prosjek ocjena u srednjem obrazovanju, vrijeme provjere znanja i sposobnosti kandidata za odgovarajući studij posebno za kandidate sa završenim srednjim obrazovanjem u RBiH i kandidata sa savršenim srednjim obrazovanjem u inostranstvu; nadležne organe i postupak zaštite prava kandidata koji nisu primljeni za upis i vrijeme upisa primljenih kandidata

¹⁰⁰ Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo

¹⁰¹ Pravila Univerziteta Sarajevo

¹⁰² Statut Univerziteta Mostar

-Senat Univerziteta predlaže broj studenata za upis u prvu godinu studija i utvrđuju kriterije i postupak upisa na studije u skladu sa zakonom, raspisuje konkurs za upis studenata dodiplomskog studija¹⁰³.

-Iz izloženog univerziteti treba da utvrde plan i kriterije upisa studenata i provode postupak upisa studenata. Stvarno stanje je da stručni organi univerziteta, usvajaju prijedloge upisa broja studenata koje dostavljaju članice univerziteta¹⁰⁴.

---

¹⁰³ Pravila Univerziteta Zenica

¹⁰⁴ Zapisnici sa sjednica organa Univerziteta

DODATAK III**VISOKOŠKOLSKE USTANOVE U FEDERACIJI BiH**

Prema zvaničnim podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH u 2002/2003. godini na visokoškolske ustanove upisano je 51.771 student, a studij je u istoj godini završilo 3.442 diplomca. U 2003/2004. godini na visokoškolske ustanove upisano je 54.425 studenata, a u istoj školskoj godini studij je završilo 3.178 diplomca. U 2004/2005 godini, upisano je 58.616, a završilo je 4.730 diplomca.

U 2005/2006 godini, u Federaciji BiH upisano je ukupno 60.860 studenata, i to po univerzitetima prema prikazanom tabelarnom pregledu:

Naziv univerziteta	Broj visokoškolskih ustanova	Broj upisanih studenata u školsku 2005/2006.
Univerzitet u Sarajevu	28	31.964
Univerzitet u Zenici	7	2.901
Univerzitet u Bihaću	7	4.160
Univerzitet u Tuzli	13	11.444
Univerzitet u Mostaru	8	4.900
Sveučilište u Mostaru	9	5.491
UKUPNO:	72	60.860

I UNIVERZITET U SARAJEVU

1. Akademija likovnih umjetnosti;
2. Akademija scenskih umjetnosti;
3. Arhitektonski fakultet;
4. Ekonomski fakultet;
5. Elektrotehnički fakultet;
6. Fakultet kriminalističkih nauka;
7. Fakultet političkih nauka;
8. Fakultet sporta i tjelesnog odgoja;
9. Fakultet za saobraćaj i komunikacije;
10. Farmaceutski fakultet;
11. Filozofski fakultet;
12. Građevinski fakultet;

13. Mašinski fakultet;
14. Medicinski fakultet;
15. Muzička akademija;
16. Pedagoška akademija;
17. Poljoprivredni fakultet;
18. Pravni fakultet;
19. Prirodno-matematički fakultet;
20. Stomatološki fakultet sa klinikama;
21. Šumarski fakultet;
22. Veterinarski fakultet;
23. Visoka zdravstvena škola;

Pridružene članice:

24. Fakultet islamskih nauka; i
25. Franjevačka teologija (www.unsa.ba – navodi da ne pripada Univerzitetu Sarajevo)

U Kantonu Sarajevo djeluju i slijedeće visokoškolske ustanove:

- Sarajevska škola za nauku i tehnologiju;
- Internacionalni univerzitet; i
- Vrhbosanska katolička teologija;
- Fakultet za javnu upravu, sjedište fakulteta je u Sarajevu, otpočeo sa radom 2006/2007.godine - prema dopisu Kantonalnog ministarstva obrazovanja (nema ga u Statističkom biltenu za 2005/2006. akademsku godinu).

II UNIVERZITET U ZENICI

1. Fakultet za metalurgiju i metale;
2. Mašinski fakultet;
3. Pedagoški fakultet;
4. Ekonomski fakultet;
5. Pravni fakultet;
6. Zdravstveni fakultet;

Pridružena članica:

7. Islamski pedagoški fakultet.

III UNIVERZITET U TUZLI

1. Akademija dramskih umjetnosti;
2. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet; (stari naziv Defektološki fakultet)
3. Ekonomski fakultet;
4. Fakultet elektrotehnike;
5. Fakultet za tjelesni odgoj i sport;
6. Farmaceutski fakultet;
7. Filozofski fakultet;
8. Mašinski fakultet;
9. Medicinski fakultet + Visoka zdravstvena škola u okviru Medicinskog fakulteta;
10. Pravni fakultet;
11. Prirodno matematički fakultet;
12. Rudarsko - geološko građevinski fakultet;
13. Tehnološki fakultet.

U Tuzlanskom kantonu djeluje i slijedeća visokoškolska ustanova:

14. Američki univerzitet u Bosni i Hercegovini u Tuzli.

IV UNIVERZITET U BIHAĆU

1. Biotehnički fakultet;
2. Ekonomski fakultet;
3. Pravni fakultet;
4. Pedagoški fakultet;
5. Tehnički fakultet;
6. Viša medicinska škola;
7. Islamska pedagoška akademija.

V UNIVERZITET DŽEMAL BIJEDIĆ U MOSTARU

1. Agromediteranski fakultet;
2. Građevinski fakultet;
3. Nastavnički fakultet;
4. Pravni fakultet;
5. Fakultet humanističkih nauka;
6. Fakultet za poslovni menadžment;
7. Fakultet informacijskih tehnologija (FIT);
8. Mašinski fakultet.

VI SVEUČILIŠTE U MOSTARU

Do akademske 2005/2006. godine

1. Agronomski fakultet;
2. Ekonomski fakultet;
3. Fakultet strojarstva i računarstva;
4. Građevinski fakultet;
5. Medicinski fakultet;
6. Pravni fakultet;
7. Akademija likovnih umjetnosti;
8. Visoka zdravstvena škola;
9. Pedagoški fakultet.

Od akademske 2006/2007. u Vodiču za buduće studente navode se i slijedeći fakulteti:

10. Fakultet filozofsko-humanističkih znanosti;
  11. Fakultet prirodno-matematičkih i odgojnih znanosti;
- (*NAPOMENA*: nema Pedagoške akademije u Vodiču za akademsku 2006/2007.godinu)

Pored javnih univerziteta u Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira (bez podataka iz Travnik) 5 privatnih visokoškolskih ustanova, koje su dobile rješenje - dozvole za rad od kantonalnih ministarstava obrazovanja, i to su: Fakultet za poslovni menadžment iz Bosanske Gradiške u Goraždu; Američki univerzitet u Bosni i Hercegovini u Tuzli; Internacionalni univerzitet u Sarajevu, sjedište Univerziteta je u Sarajevu; Sarajevo School of Science and Tehnology (Sarajevska Škola za nauku i tehnologiju); i Fakultet za javnu upravu, sjedište fakulteta je u Sarajevu. Međutim, prema objavljenim informacijama u medijima (konkursi i slično) evidentno je postojanje većeg broja privatnih visokoškolskih ustanova u odnosu na visokoškolske ustanove koje imaju dozvolu za rad.

REFERENCE

- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj:1/94);
- Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba
- («Službene novine FBiH», broj: 41/01);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba («Službene novine FBiH», broj: 22/05);
- Zakon o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj: 1/94);
- Odluku kojom se proglašava Zakon o ministarstvima Federacije i drugim tijelima federalne uprave, broj 56/02, 21.oktobar 2002. godine, Sarajevo, Visoki predstavnik, Peddy Ashdown, s.r.;
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 58/02), na privremenoj osnovi dok ga ne usvoji Parlament FBiH;
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 19/03), usvojen na Parlamentu FBiH;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 38/05);
- Program rada za 2004. godinu, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke;
- Zakon o izvršenju Budžeta Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj 78/04);
- Odluka Vlade FBiH o usvajanju programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava tekućih transfera utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovine za 2004. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke;
- Odluka Vlade FBiH o usvajanju programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava tekućih transfera utvrđenih Budžetom Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke (sredstva utvrđena u razdjelu 54. Budžeta FBiH za 2005. godinu), («Službene novine FBiH», broj: 30/04);

- Odgovori na pitanja Ureda za reviziju, u vezi nadležnosti Sektora za visoko obrazovanje; - Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Mostar, 11.04.2007. godine;
- Vlada FBiH: Djelokrug Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke;
- Lisabonska deklaracija;
- Bilten – Podaci za 2003. godinu, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Dokumenti, statistički pregled jul/srpanj 2004. godine, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Podaci za 2005. godinu, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Dokumenti, statistički pregled maj/svibanj 2006. godine, Federalni zavod za zapošljavanje- Sarajevo, jun/lipanj 2006. godine;
- Anketa – za ispitivanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini, Federalni zavod za zapošljavanje, Sarajevo, 2007. godine;
- Poslovnik o radu Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, („Službene novine FBiH“, broj:2/98; 26/98 i 6/03);
- Poslovnik o radu Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, («Službene novine FBiH», broj: 27/03);
- OSCE: Međunarodne obaveze i dužnosti Bosne i Hercegovine na polju obrazovanja;
- BiH članica Bolonjskog procesa, Ministarstvo vanjskih poslova BiH;
- Zapisnik (od 20.03.2006.godine) sa Četvrte konferencije ministara Bologna procesa, 19. i 20. maja 2005. godine, Bergen, Norveška, kao i članak o pristupanju Bosne i Hercegovine Bolonjskom procesu; Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke;
- Vlada FBiH: Informacije o Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke;
- Federalni zavod za statistiku: Upisani studenti i studenti prve godine u školskoj 2005/2006. godini;
- Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke : Izvještaj o radu za 2003. godinu;
- Pregled propisa iz oblasti obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, kantonalni/županijski propisi;
- Informator Federalnog zavoda za zapošljavanje;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Pregled broja nezaposlenih-evidentiranih u službama za zapošljavanje-ciljana zanimanja;
- Programi zapošljavanja, kantonalne službe za zapošljavanje- Podaci Federalnog zavoda za zapošljavanje od 29.06.2006. godine;

- Pregled nezaposlenih lica iz evidencije JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo, prema završenim fakultetima (stanje na dan 31.03.2006. godine, frekvencija iznad 15 lica) informativno objavljeno uz Konkurs za prijem studenata Univerziteta u Sarajevu u studentske domove u Sarajevu u akademskoj 2006/2007. godini na smještaj i ishranu;
- Program poticaja zapošljavanja mladih osoba sa VSS bez radnog iskustva, pregled uposlenih po kantonima - podaci Federalnog zavoda za zapošljavanje (29.06.2006. godine);
- Federalni zavod za zapošljavanje: Zaposlenost i nezaposlenost u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- Ukaz o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, («Službene novine FBiH», broj:22/05);
- Program rada za 2003. godinu Federalnog Zavoda za zapošljavanje;
- Program rada za 2005. godinu Federalnog Zavoda za zapošljavanje;
- Odgovor na upit, broj: 06-02-90/07 od 15.02.2007.godine Federalnog ministarstva pravde Federalnom ministarstvu obrazovanja i nauke, koji se odnosi na primjenu Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave;
- Zakon o nostrifikaciji i ekvivalenciji inostranih školskih svjedodžbi («Službeni list SRBiH», broj: 7/88);
- Zakon o visokom obrazovanju («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 17/99; 14/00; 15/01; 13/02; 12/03; 15/03; 13/04; 31/04; 22/05 i 23/06);
- Standardi i normativi za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona Sarajevo;
- Pravila Univerziteta u Sarajevu;
- Plan institucionalnog razvoja (PIR) Univerziteta u Sarajevu (2003-2008);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-1087-7/03 od 12.06.2003.godine (Usvajanje plana upisa za 2003/2004);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-15871-5/04 od 10.06.2004. godine (Usvajanje plana upisa za 2004/2005);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-19218-22/05 od 02.06.2005. godine (Usvajanje plana upisa za 2005/2006);
- Konkurs za upis studenata na Univerzitet u Sarajevu u školskoj 2005/2006. godini;

- Odluka (Univerziteta u Sarajevu) o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis u prvu godinu studija u školskoj 2005/2006. godini;
- Plan upisa studenata Univerziteta u Sarajevu u školskoj 2005/2006. godini;
- Konkurs za upis studenata na Univerzitet u Sarajevu u školskoj 2004/2005. godini;
- Odluka Univerziteta u Sarajevu, o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis u prvu godinu studija u školskoj 2004/2005. godini;
- Plan upisa studenata Univerziteta u Sarajevu u školskoj 2004/2005. godini;
- Interna evaluacija Univerziteta u Sarajevu, januar 2004.godine;
- Vlada Kantona Sarajevo, Bolonjska deklaracija;
- Vlada Kantona Sarajevo, Visoko obrazovanje (i visokoškolske ustanove);
- Izvještaj Službe za zapošljavanje o radu Komisije za praćenje realizacije angažovanja pripravnika sa VSS i VŠS, Sarajevo 20.04.2005.godine;
- Bilten- statistički pregled, decembar 2005.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Adrese na koje se dostavlja Bilten JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, decembar 2004.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, decembar 2003.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, decembar 2002.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2015. godine;
- Odluka Vlade Kantona Sarajevo o davanju saglasnosti o visini troškova za paralelni nastavni proces, odnosno vanredni studij na visokoškolskim ustanovama Univerziteta u Sarajevu («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 17/03 i 18/03);
- Odluka o izmjenama i dopunama odluke o davanju saglasnosti Univerzitetu u Sarajevu o visini participacije cijena usluga visokoškolskih ustanova («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 32/05);
- Organizacija integrisanog Univerziteta u Sarajevu (finalna verzija), oktobar 2004. godine;

- Dopis JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo, broj: 01-02/1-14-5415/06 od 27.07.2006. godine;
- Dopis Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-383/07 od 12.01.2007. godine;
- Zapisnik Ministarstva finansija KS, broj: 08-03-PDŽ od 09.10.2006, o izvršenom pregledu JU Arhitektonskog fakulteta;
- Izvještaj Ureda za reviziju budžeta/proračuna u FBiH, Broj:UR: 009-06/05,033-03/05 januar 2006. godine o reviziji finansijskih izvještaja Fakulteta kriminalističkih nauka na dan 31.12.2004. godine;
- Izvještaj Ureda za reviziju budžeta/proračuna u FBiH, Broj:UR: 009-07/05,033-04/05 januar 2006. godine o reviziji finansijskih izvještaja Prirodno-matematičkog fakulteta na dan 31.12.2004. godine;
- Zaključak Vlade KS, broj: 02-05-989/99 od 28.12.1999. godine o koeficijentima plaća; ostvareni prihodi visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu za 2001., 2002., 2003., 2004., 2005. i 2006. godinu;
- Konkurs sufinansiranja tehničke obrade magistarskih radova i doktorskih disertacija u 2006. godini i druga dokumentacija za naučno-istraživački rad, dokumentacija o dodjeli stipendija talentovanim učenicima i studentima;
- Saopštenje za javnost Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-sl od 13.10.2006.godine;
- Dostava podataka Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-28900-1 od 22.01.2007. godine;
- Dopis Univerziteta u Sarajevu, broj 0105-I-33/07 od 17.01.2007. godine o završenim studentima za 4 zanimanja;
- Dopis Ministarstva obrazovanja i nauke KS, broj: 11-01-38-sl od 17.06.2006. godine upućen Univerzitetu u Sarajevu, o planu upisa studenata u prvu godinu studija na visokoškolske ustanove sa područja KS u školskoj 2004/2005. godini;
- Planovi upisa studenata u prvu godinu studija za 2002/2003; 2003/2004; 2004/2005 i 2005/2006;
- Zapisnici sa sjednica Senata Univerziteta u Sarajevu održani 24.04.2002. godine, 15.05.2003. godine, 19.05.2004.godine i 26.04.2005. godine;
- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-02-38-1078/06 od 06.11.2006.godine;
- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa, Livno broj: 06-02-38-1078/06 od 17.01.2007.godine;

- Zakon o visokom školstvu u Kantonu 10 («Narodne novine Hercegbosanske županije», broj: 8/06);
- Odluku HBK Livno o prihvaćanju suosnivačkih prava nad Sveučilištem u Mostaru, („Narodne novine Hercegbosanske županije“, broj:11/00);
- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno o financiranju visokog školstva za period od 2002. do 2006. godine, Br: 06-02-38-1078/06 od 17.01.2007.
- Odluku Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 04.10.2005. godine o deficitarnim studijskim skupinama, broju korisnika i visini studenskih stipendija za akademsku 2005/2006.godinu;
- Natječaj Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 07.10.2005. godine za dodjelu stipendija redovitim studentima dodiplomskog studija s područja Hercegbosanske županije za akademsku 2005/2006. godinu;
- Odluka Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 30.11.2005. godine, o dodjeli stipendija redovitim studentima dodiplomskog studija s područja Hercegbosanske županije za akademsku 2005/2006. godinu;
- Dopis Županijskog zavoda za upošljavanje Livno, broj: 466/2006 od 28.09.2006. godine (struktura nezaposlenih VSS);
- Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Travnik, broj: 03-38-914/06-2 od 01.02.2007. godine;
- Dopis Službe za zapošljavanje Srednjobosanskog kantona Travnik, broj: 03-401074/06 od 25.07.2006. godine, u prilogu liste nezaposlenih VSS za 2002., 2003., 2004., 2005. i 2006. godinu;
- Zakon o visokom obrazovanju («Narodne novine Županije Posavske», broj: 6/00);
- Odluka o prihvaćanju suosnivačkih prava nad Sveučilištem u Mostaru («Narodne novine Županije Posavske», broj: 6/00);
- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Posavske županije, broj: 06-38-5/07 od 30.01.2007. godine;
- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Posavske županije, broj: 06-38-854/06 od 08.12.2006. godine;
- Dopis Službe za upošljavanje Županije Posavske, broj: 01-268/06 od 03.10.2007. godine;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, broj: 10-38-11952-2/06 od 14.11.2006. godine;
- Zakon o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik US Kantona», broj: 8/98 i 8/06);

- Pravilnik Vlade USK Bihać, broj: 03-017-822/2004 od 20.10.2004. godine, o osnovama finansiranja visokog obrazovanja;
- Nacrt izvještaja Kantonalnog ministarstva finansija Bihać, broj: 04-49-12153-1/06 od 06.11.2006. godine, o obavljenoj kontroli kod JU Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, broj: 10-38-214-2/07 od 15.01.2007. godine;
- Izvještaji Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, o radu kantonalnog inspektora za srednje i visoko obrazovanje za 2006. godinu i za 2002.godinu;
- Zaključak Vlade USK Bihać, broj: 03-017-1792/2005 od 29.06.2005. godine, o davanju saglasnosti na Plan upisa studenata;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-636/2005 od 08.06.2005. godine kojim je dostavljen Plan upisa u 2005/2006. godinu Kantonalnom ministarstvu obrazovanja USK;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u 2005/2006. godini;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-276/2007 od 28.02.2007. godine;
- Konkurs za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Odluka o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Dopis Univerziteta u Bihaću broj: 02-636/2005 od 08.06.2005. godine o dostavljanju plana upisa studenata u I godini studija u akademskoj 2005/2006. godini Kantonalnom ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta;
- Izvod iz Zapisnika sa X (desete) sjednice Upravnog odbora Univerziteta u Bihaću održane 07.06.2005. godine;
- Zapisnik sa V (pete) sjednice Univerzitetskog nastavno-naučnog vijeća u Bihaću održane 03.06.2005. godine;
- Preporuka Univerzitetskog nastavno-naučnog vijeća Bihać, broj: 06-466/2005 od 04.05.2005.godine da do 20.05.2005. godine sve visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću trebaju dostaviti preliminarne upisne kvote za upis studenata u akademskoj 2005/2006. godini;

- Odluka Tehničkog fakulteta u Bihaću, broj: 01-479 od 17.05.2005. godine, kojom se utvrđuje prijedlog o upisu studena u akademskoj 2005/2006. godini;
- Prijedlog upisne kvote studenata u akademskoj 2005/2006.godini Pedagoškog fakulteta u Bihaću, broj: 0810-486/2005 od 20.05.2005. godine;
- Zaključak Vlade Unsko-sanskog kantona, broj: 03-017-1792/05 od 29.06.2005. godine;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta od 05.07.2005.godine o saglasnosti na Plan upisa studenata na I godinu studija visokoškolskih ustanova Univerziteta u Bihaću;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-1472/2006 od 05.12.2006.godine;
- Zakon o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik USK», broj 8/98);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik USK», broj 8/06);
- Plan institucionalnog razvoja Univerziteta u Bihaću za period 2003 - 2010. godine;
- Pravila studiranja na studiju prvog ciklusa – Univerziteta u Bihaću, 2006.godine;
- Pravila Univerziteta u Bihaću, broj: 03-017-897/2002 od 25.04.2002. godine;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-27/2007 od 08.01.2007. godine;
- Dopis Pravnog fakulteta u Bihaću – Univerziteta u Bihaću, broj 02-12/07 od 08.01.2007. godine o broju diplomaca za 2002 – 2005. godinu;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2006/2007. godini u Prvi ciklus studija prema novim nastavnim planovima i programima;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2004/2005. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2003/2004. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2002/2003. godini;
- Dopis JU Službe za zapošljavanje USK - Bihać, broj: 01-3789-1/06 od 31.07.2006. godine;

- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti i kulture HNK (broj:05- 03-40-1951/06);
- Saglasnost na Plan upisa u prvu (I) godinu studija na visokoškolske ustanove «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2006/2007.godini, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, (broj: 05- 03-40-986-1/06);
- HNK-Služba za zapošljavanje (Dopis broj:03/1-1030/2-2006) - dostava podataka za predstudiju revizije učinka;
- Karakteristike Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru;
- Dostava podataka Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa HNK (broj: 05-03-40-26/07);
- Univerzitet «Džemal Bijedić» u Mostaru, Dostava podataka-Rektorat (No: 180-1-13/07);
- Zakon o Univerzitetu Mostar («Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine» broj: 39/90);
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o Univerzitetu Mostar («Službeni list RBiH», broj: 3/93);
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama Zakona o Univerzitetu Mostar («Službeni list RBiH», broj: 24/93);
- Odluka o raspisivanju Konkursa za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2002/2003. godini;
- Odluka o raspisivanju Konkursa za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2003/2004. godini;
- Odluka o raspisivanju Konkursa za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru, u akademskoj 2004/2005. godini, a u skladu sa Planom upisa studenata koji je sastavni dio ove Odluke, Savjet Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru (broj: 100-1-451/04);
- Odluka o raspisivanju Konkursa za upis studenata u prvu godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru, u akademskoj 2005/2006. godini, a u skladu sa Planom upisa studenata odobrenog od Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Hercegovačko-neretvanskog kantona, Savjet Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru (broj: 100-1-456/01);
- Dostava podataka: Univerzitet «Džemal Bijedić» u Mostaru, Rektorat (No: 101-1- 1286/06);
- Zakon o Univerzitetu (Osnovni tekst Zakona objavljen u «Službenom listu SRBiH», broj 39/90);

- Izmjene i dopune Zakona o Univerzitetu, «Službeni list RBiH» 3/93 i 24/93 i 13/94. godine;
- Statut Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru- prečišćen tekst, Mostar, april 2004. godine;
- Pregled prihoda Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru za period 2002-2006. godine;
- Natječaj za upis studenata u prvu godinu studija akademske 2006/2007. godine.
- Informacije o Sveučilištu u Mostaru- Fakulteti, sa web-stranice;
- Dostava podataka za glavnu studiju revizije učinka, Sveučilište u Mostaru (broj: 01-19/07);
- Broj diplomiranih studenata u 2002, 2003, 2004 i 2005. godini; Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2002/2003. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2003/2004. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2004/2005. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2005/2006. godini;
- Dostava podataka- Sveučilište u Mostaru (broj: 01-1528/06);
- Glasnik Sveučilišta u Mostaru, u kojemu su objedinjeni normativni akti Sveučilišta i članica Sveučilišta;
- Zakon o Sveučilištu u Mostaru («Narodne novine HRHB», br. 32/94);
- Odluka o privremenoj raspodjeli sredstava za financiranje nastavnih djelatnosti članica Sveučilišta u Mostaru u akademskoj 2003/2004. godini od 15. listopada 2003. godine;
- Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o usvajanju privremene raspodjele sredstava za financiranje nastavnih djelatnosti nakon podmirjenja zajedničkih troškova Sveučilišta u Mostaru u akademskoj 2005/2006., br. 01-4-105., od 13.3.2006. godine, usvojena na Upravnom vijeću Sveučilišta pod br. 01-6-148-a/06., od 18. srpnja 2006.godine;

- Pregled Prihoda Sveučilišta u Mostaru za period 2002. do 30.10.2006. godine, Sveučilište u Mostaru, (broj: 01-1528/06) od 17.11.2006. godine;
- Priručnik: Red predavanja 2005/2006. godine, Sveučilište u Mostaru;
- Vodič za buduće studente za akademsku godinu 2006/2007. godinu Sveučilište u Mostaru;
- ECTS vodič, Informacijski paket, Mostar, lipanj 2006. godine, Sveučilište u Mostaru.
- C. E. P. O. S.: Povezanost potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u FBiH, februar 2006. godine;

www – stranice i novinski članci:

- Univerzitet Tuzla: Bolonjski proces – uvodna riječ;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Program poticaja zapošljavanja mladih osoba sa visokom stručnom spremom;
- Natječaj za učešće u finansiranju Programa poticaja zapošljavanja mladih osoba sa VSS;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Zaposlenost i nezaposlenost u 2004. godini; Kako i gdje pronaći informacije o slobodnim radnim mjestima; i Saopštenje za javnost;
- Konkurs za upis u redovne i vanredne studente- Fakultet poslovne ekonomije sa sjedištem u Banja Luci, Filijala Travnik (College of modern management);
- Federalni zavod za zapošljavanje: Informator Federalnog zavoda za zapošljavanje, broj 1 (juni 2004) i broj 2 (septembar 2004);
- Univerzitet u Sarajevu - Studenski informator- Dokument D.3;
- Omladinska informativna agencija: Obrazovanje u BiH, OSCE;
- Univerzitet u Sarajevu: Okvirni Zakon o visokom obrazovanju u BiH – konačna verzija Vijeća Europe, decembar 2003. godine;
- Univerzitet u Sarajevu: Standardi i normativi za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona Sarajevo;
- Federalni zavod za statistiku: Obrazovanje; Visokoškolske ustanove; Zaposlenost i Nezaposlenost;
- Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo: Radna grupa za visoko obrazovanje;
- EU ne želi BiH s ovakvim obrazovnim sistemom, piše Daglas Dejvidson (novinski članak – 25.11.2005.godine);

- Vijeću ministara upućen Nacrt zakona o visokom obrazovanju (novinski članak – 28.4.2006.godine);
- Obrazovni sistem je u jadnom stanju – Okrugli sto u organizaciji OSCE-a (novinski članak – jun 2006. godine) ;
- Zaključak prve studentske konferencije (novinski članak – mart 2006.godine);
- Kakvo je stanje na tržištu rada (novinski članak – 03.04.2006.godine);
- Ne možemo nazad, a naprijed nam ne dozvoljavaju zakoni – Hasan Muratović, rektor Univerziteta u Sarajevu (novinski članak – 13.03.2006.godine);
- Promovirano 4.078 diplomanata i magistranata – Izgrađeni temelji sjajnih karijera (novinski članak – 02.07.2006.godine);
- Javni poziv Parlamentarne skupštine BiH za javnu raspravu o Prijedlogu zakona o visokom obrazovanju u BiH (novinski članak – 03.07.2006.godine);
- Predstavljen novi projekt EU- U obrazovanju potrebni radikalni zahvati (novinski članak – 13.07.2006.godine);
- Aimpress.org:Univerzitet u BiH – 08.07.1995. godine;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Potpisan sporazum o saradnji između Federalnog zavoda za zapošljavanje i Ekonomskog instituta;
- Privredna komora Tuzla: Razmjena mišljenja o profilu kadrova za potrebe Univerziteta;
- Web stranica cin.ba: Finansiranje visokog obrazovanja nedovoljno i neravnomjerno;
- Zavod za zapošljavanje: U Federaciji 359.177 osoba bez posla (novinski članak – 05.11.2006.godine);